

శ్రీమాన్ జ్యోతిషకార్యాలయాధిపతులును, “జ్యోతిర్విద్యాభూషణం”

విరుదభూషితులును, ఆశుకవులు, శతావధానులు నగు

కే. శ్రీనివాసాచార్యులవా రొసంగిన

యశోప్రాయము.

గీ॥ అరసినాడ వసంతప్రభాఖ్య నలరు

నాటకంబును భవదీయనవ్యవైఖి

రీవిరాజిత మది కవితావిపాక

లలిత నీవాణి ప్రభల శ్రీరామశాస్త్రి ॥

మ॥ విరతిప్రసములన్ నిరర్థకపదావిరూపి తత్తద్రస

స్ఫురణన్ రీతులనైవరీత్యమును వాచోయక్తి నిర్మాధురీ

కరణం బర్థనిరూఢిలోన ననలంకారం బనాచిత్యమున్

వరలన్ బోదు ప్రబంధబంధురకవిత్వం బా నసంతప్రభన్ ॥

చ॥ జలిబిలిముద్దపల్కులను జేరిచి ముత్తైములట్ల కూర్చి నీ

తుల వెలయించినావు సుమతుల్ గొనియాడుదు రయ్య నాటకం

బుల రచియింపఁ జాలుదువు పోయినపోకడ లింపు నింపు నీ

కలవడు మించుకీర్తి హృదయాఘటలలో నచిరంబై పెంపుగా ॥

మదరాసు.

17—6—17.

కే. శ్రీనివాసాచార్యులు,

శతావధాని,

ఉ హా దా త ము.

అంధ్రభాషాభిమానులారా !

భారతమాతకు శిరోరత్నమనఁదగు బొంబయినగరమున నేను వాసముచేయుచుండిన కాలమున, గెయిటీనాటకమండలివారు ఘూర్జర భాషను, సీతీదాయకముగు వసంతప్రభా నాటకమును బ్రదర్శించుచుండిరి. వారి ఖేలనానైపుణ్యమును, గానమాధుర్యమును, శ్రుంగా రాభిసయమును, గథకుంగల సీతికి వింత విన్నాణమొసంగుచుండ, ఘూర్జరభాషాజ్ఞానములేని యాంధ్రుఁడనగు నే నాకర్షింపబడుట కేమి వింత. నాటకమును జూడవలెనను గుతూహలము, దినదినమును హెచ్చుగ నేనెన్ని మారులో నాటకమున కేగుచుంటిని. ప్రదర్శనమును జూచునపు డీనాటకము తెలుగుననాడ నెప్పుడుజూతునాయని విచారపడుచుంటిని. స్వభాషాభిమానము జనులను విడనాడదుగదా ! మన దేశమునగల తెలుగుపండితుల నొకరిద్దరిని, తెలుగుభాషను వసంతప్రభా నాటకమును వ్రాయుడని ప్రార్థించి, కథను సంగ్రహముగ వ్రాసిపంపితినిగాని వారు నాయభీష్టమును దీర్పరైరి. ఈకార్యమునకు స్వయముగ నేను బూనుటకు, తగినంత భాషాజ్ఞానము లేమివలనను, తదనుగుణ్యముగ దేహ మనారోగ్యమున నుండుటయు, కార్యావసరమున దేశ దేశములకును దిరుగుటయును సంభవించి, నాటక మింతవరకును దెలుగున వ్రాయుట పడలేదు.

ఇట్లుండగ అంధ్రీపత్రికాధిపతులును, దేశసేవాపరాయణులును నగు మ-రా-రా-శ్రీ, కాశీనాథుని నాగేశ్వరరావు పంతులుగారి యనుగ్రహమున నాకు మదరాసు నగరవాసము సంప్రాప్తమాయెను. నా పుణ్యవశమున శ్రీమాన్ జ్యోతిర్విద్యాభూషణులును, శతావధానులును, సంస్కృతాంధ్రీ పండితులునునగు మ-రా-రా-శ్రీ, కుండూరి శ్రీనివాసాచార్యులుగారి స్నేహితులు లభింప వాగ్ద్రాప్సాహమున నే నీ నాటకమును వ్రాయగలిగితిని.

ప్రథమమున ఘూర్జరభాషనుండి సరియగు నాంధ్రీకరణమును జేయఁదలంచితి. గాని పూర్తియగు అచ్చుప్రతి నాకులభింపలేదు, వారికీర్తనలు మాత్రము ముద్రితమై యుండుటవలన నాకాప్రతి మాత్రము లభ్యమైనది. దానిననుసరించి నాటకము నాంధ్రీకరించుట దుస్థము. గనుక కథను హృదయముననిలిపి, తదనుగుణ్యముగు రంగములను దృష్టివధముననిడి, తెలుగున వ్రాయుటకు మొదలిడి, సర్వేశ్వరరానుగ్రహమున పక్షము దినములలో పంచమాంకములును బూర్తి చేసితిని. ఘూర్జరభాషనుగల నాటకములకును, దెలుగునగల నాటకములకును బేధములెన్నియేని గలవు. రంగస్థలమున యుద్ధము, మరణము, యిత్యాదులు కొన్ని పాఠినాటకముల గాననగు. అవి మననాటకముల నుండవు. మననాటకములకు నియమములు గలవు. వారికీ నియమములులేవు. గనుక నాటకమున మార్పులనుజేయక తప్పకుండుటచే, స్వారస్యమునకు భంగము కలిగింపక, కథ నచ్చటచ్చట కొన్ని మార్పులను జేసితిని.

ఇక నీతివిషయము కొంత విమర్శింతము. ఈనాటకమునగల ముఖ్యాంశము నీతిబోధకము, భారత భాగవత రామాయణాది గ్రంథములన్నియు నీతిబోధకములు. జనులను నీతిమార్గావలంబకులుగా జేయుటకు, భారతమున శ్రీకృష్ణుండు, దుర్మార్గుడగు దుర్యోధనుని వధింపజేసి, సన్తార్గుడగు ధర్మరాజునకు రాజ్యమునెనంగెను. భాగవతమున శ్రీకృష్ణుండు హిరణ్యాక్ష, హిరణ్యకశ్యపులను సంహరించి సద్గుణులగు తనభక్తులను గాపాడెను. రామాయణమున శ్రీరాముండు త్రిలోకకంటకుడగు దశకంఠునిజంపి, సన్మానుల రక్షించెను. ఈగ్రంథములన్నియు సద్గుణ దుర్గుణములకుగల తారతమ్యములనుజూపి, దుర్మార్గ ప్రవర్తనమువలన గలుగుచున్న కష్టములను జనులకుజూపి, సన్మార్గావలంబకులుగా జేయుటకు, మనోత్కులవలన వ్రాయంబడినవి. నాకీగ్రంథములయందుగలభక్తి యసమానము. గాని గ్రంథములను జనువ నారించినయెడల కొలదికాలమున సవి ముగియకుండుటయు, సజేకులకు

గ్రహించు సామర్థ్యములవడకుండుటయు, సంభవించుట నకలజనులకును చెలిసినవిషయము.

ఇక నాటకమునుగురించి విమర్శింపము. ఉపపులు నేత్రోత్సవమునుజేయును. గానము రసవంతమై మనోహరమై స్వాంతమున కత్యానందము గలిగించును. శృంగారాభినయము సవరసముల నెలికించుచు, జనుల కేకీభావమును స్థిరపఱచును సద్యః ఫలమొసంగును. నీతిదుర్మీతులను రంగమునజూపిన వేషధారుల సభినందించుటయు దూషించుటయు క్రమముగ కొన్ని దినములు జనులుపక్రమించెదరు. గాన నీతికి మహిమాన్నతపదవి నెసంగుటకు, దుర్మీతిని కొంతప్రవేశపెట్టి దానిని తుదకణచి, జనులకు నీతివలన గలుగనున్న సత్ఫలములను జూపుట, నాప్రయత్నమున కంతకును ముఖ్యకారణమని విన్నవించుచున్నాను. భాషాభిమానులు సదయహృదయమున గ్రంథమునగల లోపాలోపములను నాకు చెలిపినయెడల, వారికి కృతజ్ఞతాపూర్వకమగు వందనములర్పించి, ద్వితీయముద్రణమున సవరణ చేసుకొనగలవాడను.

ఈనాటకము ముద్రింపించునపుడు, శ్రమయనక, నాకు సాయము చేసిన మ-రా-శ్రీ, యం. మెకటరాపు పంతులుగారికిని, మ-రా-శ్రీ, పునుగు శంకరశర్మగారికిని, శీఘ్రకాలముననే ముద్రించిన శ్రీనికేతన ముద్రణాశాలాధిపతికిని నాకృతజ్ఞతాపూర్వకములగు వందనములర్పించువాడను.

ఇట్లు విన్నవించు

సుజన విశ్వేయదు,

(ప్రధాన - శ్రీరామశాస్త్రి).

కథానంగ్రహము.

రాజునకు వసంతుడు ప్రథమభార్య కుమారుడు. ఆమె గతిం చెను. ద్వితీయభార్య మదనాదేవి. ఆమెపుత్రుడు చంద్రహాసుడు. ఆమె యాన్వసవతి. ఆమెదాసిచతురిక. సద్గుణవంతురాలు. మదనాదేవికేసవతి కుమారుడగు వసంతునిపై ప్రబలానురాగముకలిగి, చతురిక నాపని దీర్ఘమని బలవంతపెట్టును. చతురికచెప్పిన నీతివాక్యము లామెకు రుచింపవు. కడకు చతురికమూలమున వసంతుని తనభవనమునకు రప్పించుకొని, వానిని నయభయముల తనయభీష్టము దీర్ఘమని ప్రార్థించును. అతడు సజ్జనుడగుట, దుష్కృత్యమునకు బాల్పడక, తల్లి ననేకగతులం బ్రార్థించి, నిష్ఫలమని గ్రహించి, రాజ్యమును బరిత్యజించి విరాగియై, తనసతితోడ సరణ్యమున కేగి, యోగీశ్వరుని సత్కృత్యవలన, నతనికుటీరమున గాలముబుచ్చుచుండెను. రాజున కీవార్త తెలిసి విచారించును. మదనాదేవి, తన సవతికుమారు డడవులకేగినయెడల, జనులు సంశయించి పలువిధముల నిందింతురనియు తా నాతనికడకేగి, మరల పురమునకుఁ గొనివచ్చెదననియు బలికి, సేనాధిపతిని, కొంతసైన్యమును వెంటఁదీసుకొని యడవులకేగును. వసంతుని బలిమిమైబట్టి బంధించి సగరమునకుఁ జేర్చుచు. విరాగియై వసంతుడు, సర్వేశ్వరు నారాధించుచు సగరమున నుండును.

మదనాదేవి, వసంతునిపైఁగల యనురాగమును విడనాడి, సేనాధిపతిని వరించి సురతక్రీడలఁదేలి యాడుచుండెను. అతని పరిచారకుఁ డును, చతురికయు, నంతఃపురమున జరుగుచున్న దుష్కృత్యములకు విచారించి, మదనాదేవి కుమారుని గాపాడవలెనని గనిపెట్టియుండురు. చంద్రహాసుడు తల్లి మందిరమునకుఁ బోవనెంచును. సేనకుండు వారించును. వినక రాకుమారుడు లోనికిజని, తల్లిని మందలించును. సేనాధిపతి వానిని గత్తిచే బాడిచిచంపును. రాజున కీయుద్ధంతము మాటుపఱచి, నీపెద్దభార్య కుమారుడు వసంతు డీహత్య చేసిపోయెనని మదన

రాజుతోఁజెప్పి దుఃఖించును. రాజు మరల వసంతుని గహగములకంటి వేయును.

చివరకు నిజమును రాజుగ్రహించి, దుష్టోహమున మదన తన కుమారుని జంపించినందులకు దుఃఖించి, తనప్రాణము దీయుటకును సిద్ధముగానున్నదని గుత్తెఱిగి, దుర్యశమును బొందుచు జీవించుటకన్న మరణము సర్వోత్తమమని దలంచి, విషమిళితమైన పాలనుత్రాగి లోకాంతరగతుడగును.

రాజ్యాధిపత్యము సేనాధిపతికి లభించెను. సవతికుమారుని కాసల కంపించి, కన్నకుమారుని జంపించి, మగనికి స్వయముగ విషమునిచ్చి చంపిన మదనాదేవి, సేనాధిపతి రాజుగనుండుటకు సమ్మతించెను. తాను సుఖముగనుండవచ్చునని భావించెను. సేనాధిపతికి రాజ్యాభిషేక మయినంతనె, తనభార్యను విడనాడక, సురతక్రీడలఁదేలుచు, మదనాంతః పురమునకు రాకుండెను. మదన విచారించి, సీభార్యను జంపివేయుమని సేనాధిపతికి బోధించును. గాని, సేనాధిపతి తనభార్యను హెచ్చుగ ప్రేమించి, మదనను దానిదాసిగానుండ నియమించును. మదన, తాను జేసిన దుష్కృత్యములకు తగినశిక్షను భగవంతుడుచేసెనని దుఃఖించు చుండ, సేనాధిపతి మరల మదనను లాలించి విషమునిచ్చును. తెలియక విషమునుద్రాగి, నిజముగ్రహించి, బల్లెముచే నతనిని బొడిచిచంపును. తానును గతించును.

అడవులకేగిన రాకుమారుని మరల నగరమునకుఁ జేర్పవలెనని యోగీశ్వరుడు నాగకన్యకావేషమును ధరించి, రాజునువంచి, యతని చందలత్వమునెఱింగించి, వసంతప్రభల నిరువురను రాజ్యము నకు దీసుకొనిపోయి, రాజ్యాభిషిక్తులఁజేయును.

ఇందువచ్చు పాత్రములు.

పురుషులు.

సూత్రధారుడు

రాజు

వసంతుడు

చంద్రహాసుడు

యోగి

సేనాధిపతి

సైన్యము

సేవకుడు

సన్యాసి

స్త్రీలు.

చతురిక

మదన

ప్రభ

దేవకన్యలు

మధురిక

శివాయనమః.

వ స ం త ప భ.

నాం ది.

ఉ॥ శ్రీరమణీశుఁ డార్తజన + సేవితుఁడార్యనుతుండు, సజ్జనా
ధారుఁడనంతుఁడవ్యయుఁ డు + దారగుణాఘ్యుడు సర్వధారుణీ
భారహరుండు కామకుఁ డపారదయామయు డచ్యుతుండు శృం
గారపదారవిందుఁడు సుఖింబునగాచునుగాత సభ్యులన్ ॥

చ॥ ఎవనిపదాబ్జముల్గొలిచి + యెవ్వనినామము సంస్కరించిలో
నెవని దృఢంబుగానిలిపి + యెవ్వని సత్కథలెల్లకాలమున్
దవిలిభజించి సజ్జనులు + తారుతరింతురొ? అట్టి ఓంనమ
శ్శివయననెప్పు శంభుఁడు విశేషరయమ్మున మిమ్మునోముతన్ ॥

ఆ-వె॥ త్రిభువనముల కొక్కదివ్వెయై వెలుగుచు
ననవరతము తమము + నణచునట్టి
లోకరక్షకుండు + లోకేశ్వరుండైన
నీశుడణచు మోహపాశములను.

:(0):-

ప్రతిభా పత్రిక
 FREE PRESS & BOOKS DISTRIBUTORIES.
 వ సంత ప్రభు.

ప్రథమాంకము - ప్రథమరంగము.

మదనాంతఃపురము.

మదన || (ప్రవేశించి) [అనుబంధము 1]

హా! దుర్భరము, దుర్భరము,

చ|| పొరింటిబారిమారుండేయు శరముల్ తను వెల్లదహింపజొచ్చె, నా
 తరమభరింప, నాధుండు యథాస్థితివేటతమిన్ మహాటవిన్
 దిరుగుచు నున్నవాండు, మదిదీరగ కౌగిటజేర్చి మోహసా
 గరమును దాటునట్లెవరు * గాని సహాయము జేయరైరిగా|| 4.

చ|| దినమొకయేడుగా గడచు * దీరనిమఃఖముచేత నెట్లులీ
 తనువు భరించుదానఁ దలించుద్రులు నాకపకారుతాచు చే
 సినపని కేమిచేయుదును * సిగ్గు; వార్ధికనాధునిక నొ
 ల్లను, మనమా! భరింపుమ ప్రలాపము మానుమ, యింతతాళుమా||

మ|| మనమా! ఇంతటితీవ్రమా, వలదు నీమానమ్ముగాపాడుకొ
 మ్మనయం బాతండు సమ్మతించు ననకమ్మా, వాండు పుత్రుండు, స
 జ్జనుడౌదార్యగుణుండు, నాశ్రీతుల వాత్సల్యుండు సన్యాంగనా
 శిని యెన్నుండును జూడడింక ననుబాళిగూడునా? పేమమై|| 6.

కం|| తలచినఘోరము, భర్తకు

దెలిసినఁ దలఁదీయు, గీర్తినిలువకజను, లో

కులు నిందించెదరటుపై

గులమాచెడు, హానివచ్చు * గొడుకునుగూడక ||

7.

ఇంతకాలమునుండియు రాజునకు సనితనై, సేరు ప్రతివృత్తిలఁగాంచి, ఒక్క కుమారునింగని, కట్టకడ తీరుచుండిలన యశమును మచ్చునఁగతిసి, కులము నపకీర్తిని ద్రోసి, రాజును, నాపుత్రుని, రాజవంశమునంతయును జెలుప సాహసించితిని.

అయ్యో! ఈకట్టడితలంపు నాకు కలుగుట కేమికారణము?

కం॥ వెరువెంటఁ దగిలిమారుఁడు

ఘనతర బాణాన్ని నేసి, కాల్చుచువేళా

డిన, మేమెటుబోదుము, చే

య, నుపాయముదోచదాయె + హా! యేమందుక॥ 8.

ఏమైన నేమి? ఎంతవచ్చిన నేమి? కులమునకుఁ గళంకమువచ్చిన నేమి? నా యశముపోయిన నేమి?

రాజుని దండించుగాక, నాతలఁ దీయుగాక, బంధువులు దూఱుచురుగాక, సిరి సంపద లడుగంటునుగాక, ఏమైననగుగాక, వసంతుని గొగిటఁజేర్చి, మనసార రతి సౌఖ్యముల నానందమునొందకున్న నేమనగలనా? నేవరించిని త్రియతముఁడైన నాథుఁడతడే, అతనిఁగూడిన పాపములేదు.

మదినిజనింపని సంభాషణలచే, నటనలచే, వేషములచే, వ్రీతిలేని పతినివలపించి సంతోషపెట్టుటకన్న, నేవరించినవానిని గూడుటచే నెక్కుడు పాపమువచ్చునా?

నాకెప్పుడు వానిపైఁ జింతకలిగెనో, పాతివ్రత్యమునకపుడె భంగముకలిగినది. నే సేవిషయముమానిన మాత్రమున నాపాపమెట్లుబోవును? ఎటులనో కలిగినది. ఇక భయములేదు.

ఉ॥ లోనజనించెవహ్ని, యెటులోగనుటల్ మనుటల్ భరింపఁగా
లేను, వృథా భయంబికనులేదు, వసంతుఁడె నన్నుఁగూడఁదా
నేనరుఁడై వసంతుఁడయి + హెచ్చగురూపములోడఁబుట్టె, నె
త్తైననుగాని, వాడె హితుఁడై పతియై గతియై రమించుతక॥ 9.

(అని చిత్రపటమునుజూచి)

అహా! ఈ నమస్కృతాకారుని చిత్రపటము సజీవముగా నున్నదిగాదా! అట్లు కాకున్న నీ సుందరాకారుఁడు నేను నిదురించువేళ నాచెంతిఁజేరి శృంగారములన్ని చేయునా? అంతమోహము జూపునా? ఇట్లు నన్ను బాధించునా?

వసంతా ! నిజాకారమునవచ్చి సుఖింపరాదా? నేలదంటినా? నీకేమిభయము?
సర్వము నీయధీనముగదా? (అలోచన వర్ధిల్లించి) చతురికా!

చతు|| (ప్రవేశించి) అమ్మా! నమస్కారములు.

మద|| నీ వేమిచేయుచున్నావు?

చతు|| తల్లీ! పనులుముగిసినవి. సావిత్రిచరిత్రఁ జదువుచున్నాను.

మద|| (హేళనముగానవ్వి) ఆకథ నిజమని భావించితివా? యముఁడు మానవులకు
గోచరుడగునా? మరణించినవారు సజీవులగుదురా? ఇదేమివెట్టి?

చతు|| అమ్మా! కథ కల్లయే కానిండు. పాతివ్రత్యమున కంతటిప్రభావములేదా?
ప్రపంచమున పతివ్రతలులేరా?

కం|| ఆసతి మానతికన్న, ను

మానతి కన్న నుగడించె * మాన్యత, నట వీ

వాసముఁజేయుచుఁ బెరిని గ

తానునిఁగారుండఁజేసె * నది ఘనమెకదా ||

10.

మద|| అట్టి పనితలుండిరని నేనమ్మజాలను. ఇప్పు డీచర్చతో నేమియవసరము. నాకొక
కార్యము నీవలన సఫలముగావలెను.

చతు|| అజ్ఞులనుమోదించుటకు నేవకురాలు సిద్ధముగానున్నది.

మద|| చతురికా! నిన్ను నాసోదరిగా భావించి నామది నెఱింగింపవచ్చునా?

చతు|| అమ్మా! ఇట్లడుగుకొనవలెనా? మీకు హితురావనగదా.

మద|| సరే! చతురికా!

కం|| వాసంతునిఁగని యాతని

నాసించితి, వానిభోగ * మాసించితి, నా

యాసంబునొందితిని, బెను

గాసిం బడియున్న దానఁ * గామాతురతఁ ||

11.

చతు|| అమ్మా! మన్నింపవలెను. నేమకురాలనని నామాటలఁ బెడచెనివిద్రేక్తుము.
సారము గ్రహింపుము. తల్లీ! పరపురుషునిసంగమ మత్వంతదూష్యము.
ఇక సవతికుతునిపైఁ జింతనుంచి వానినిగూడ నెంచుటకుఁగల పాపమున
కంత్వము లేదుగదా వారితముబోటిలకీపనితగునే? ఇంతకుమించిన దుష్కార్య
మొండుగలదే?

గీ॥ స్వచ్ఛమైనట్టి రాజవంశంబునందు
జననమొందితి, రారాజు + వనితవైతి
ఇట్టిదుర్బుధి నీకెట్లు + బుట్టెనమ్మ
విషము పాల్కడలిని నుడ్క+మించినట్లు ॥ 12.

తల్లీ ! రాసుతుని సర్వణంబులను వినియుండరా!
గీ॥ పరులవనితలఁ దల్లులఁ + బలెఁదలంచు,
సద్యశోభరితుండయి + చాలఁజాల
వినుతికెక్కెను నీమాట + వినడు ; నిజము
బలికితినినన్న మన్నింప + వలయునమ్మ ॥ 13.
లోకమున సాధారణముగ తుచ్చులగువారు.

గీ॥ పనికిమాలినబోధల + బలిమిఁజేసి
శుద్ధులను నెక్కతుక్రిలో, నశుద్ధులుగను
జేసి, వెనుకను జప్పట్ల + సిగ్గుమాలి
గొట్టుచుందురు, ఈపని + కూడదమ్మ ॥ 14.

సజ్జనుల చెలిమివలన నొకవేళ లాభములేకున్నను, జేడుబుద్ధులంట్రు. నష్టము
రాదు. కీడుగలుగదు.

అమ్మా ! ఈబోధ నీకెవరు చెప్పిరమ్మా ?
మద॥ చతురికా ! నామర్కమును గుర్తెడిగి నీవిటులాడఁ జెల్లునా ? నాప్రాణములను
నీచేతఁబెట్టితిని. వసంతునిగూడుకున్న బ్రతుకుటయే కష్టము.

మత్త॥ మోమునకొ జిలునవ్వుమొల్కులు + ముద్దుగుల్కుచునుండునే,
కామదేవుని కన్నమిన్నగు + కాంతులకొవెలుగొందునే,
నామనోరథ సిద్ధికాతని + నమ్మియుంటినిదేలనే,
కోమలీహృదయేశ్వరుకొసమ + కూర్చితాపమడంపజే ॥ 15.
వాని నెట్లులైనఁ దీసికొనిరమ్మ. పొమ్మ.

చతు॥ తల్లీ ! ఇంతవెట్టి మీకుతగునా ? మీరు కామాద్రేకమున నిట్లాడుచున్నారుగాని,
యిందుగలకీడు తమకుమాత్రము తెలియదా ? ఈచుష్కార్థ మింతటి
యపాయకరమని నుడువఁజాలను.

స్వీ ప ద.

చతు॥ అమ్మకో! సేమేలు * నాసించికులము
వమ్ముగాకుండగ * నచియింతునిటుల.

మద॥ కులమేలచెడును, సంకోచంబునీకుఁ
గలుగుట వింతగ * గాన్పించెచెలియ.

చతు॥ నలుగురు వినినంత * నవ్వులాడెదరు,
పలుతెఱంగులను, దుఃఖాపలాడెదరు.

మద॥ ఇతరులెవ్విధమున * నిదివినవచ్చు,
మతిచెడినీవిట్లు * మాటాడరాదు.

చతు॥ మొదటనేనాతని * సదనంబుఁజేరి
యిదియెఱిగింపగా * నెట్లగునమ్ము.

మద॥ ఇంతటిపనికింత * చింతనీకేల
సంతసింపుచుఁబొమ్ము * సరగునరమ్ము.

చతు॥ తల్లీ! ఎన్నివిధముల బ్రతిమాలుకొనినను, మీరు దూరమాలోచింపకయున్నారు.
నేనేమిచేయగలను? రాసుతుఁడు చుస్సాధ్యుఁడని తపఁరెఱుంగుదురు. దీన
కీడు వాటిల్లనున్నది. మీ అన్నమును దినుచుండుటచేత నింతగఁ జెప్పవలసి
వచ్చినది. ఇక దైవమే మీబుద్ధిని ద్రిప్పవలెను నేనేగదను.

(అని ముందరికివచ్చి.)

ఉ॥ ఎంతటిమానసియము, జునించినవంశము, పట్టినట్టిరా
జెంతమహాయశుండు, భువి * నెంతటి గౌరవనీయదేవి, యి
ట్లంతటి భోగమబ్బియును * హీనగుణంబులు దప్పవయ్యె, దు
ష్ఠింతలు మానవయ్యె,నిసి * నీ, విధిచెడ్డుములెంత చిత్రముల్ ॥

(నిష్క్రమించును.)

ప్రథమాంకము - ద్వితీయరంగము.

సంధానవనము.

ప్రవేశము - వసంతప్రభలు.

వసం॥ సుందరీ! నీనుడువులను వినుటవలన డెందమమందానందమై రాజిల్లుచుండును. ఇక నొకసారి నీమృదుమధుర స్వరములచే బాతిప్రత్యాప్రభావమును పట్టించుము. శ్రమ యొసగినందులకు మన్నింపుము.

ప్రభ॥ మనోనాథా! నన్నింతగఁ గొనియాడెదవరే? మీయాజ్ఞల నిర్వర్తించుటయే నాకర్తవ్యము. ఓత్తగింపుడు.

నీ॥ ఇలఁగల, సకలవాంఛలను, దీర్చగ శక్తిఁ
గలవాఁడు, పతియంచు, దలపవలదె
గౌరవాదులకు నాధారభూతుండయి
నిలువాఁడు పతియంచు, దలపవలదె
ఎన్నికప్రములబ్బి నీ, గావఁగా శక్తి
గలవాఁడు పతియంచు, దలపవలదె
ఘనదేవతాళిక, న్నను నెక్కుడై, విరా
జిలువాఁడు పతియంచు, దలపవలదె.

ఆ-వె॥ సర్వనోములకును న సర్వప్రతములకు
సకలమునకుఁగలుగు న సత్ఫలంబుఁ
బతినిగొలుచునతికి న తులితగతిసబ్బు
దైవమునగ నితర, దైవమెవఁడు?

18.

నాథా! నిక్కముగఁ బతికిమించిన దైవముగాని, పతిభక్తికిమించిన సత్యముగాని సతికిలేదు. ఎన్నికప్రములు వచ్చినను బతినివిడనాడక ధైర్యమునుజెప్పుచు నాతని సేవించియుండుట సతికిధర్మము.

వసం॥ మనోహరీ! సత్యమేకాదు పతిని మన్నింపవలసినది? పతికిని సత్యమేక నెక్కుడు గౌరవముండవలెను.

సీ॥ కలిమిలేములను, నెక్కిటిగాగభావించి

గడుపంగ సతులంచు • నుడువవలదె,

సంసారనావను • సమముగానడుపంగ

శాధ్యులు సతులంచు • బలుకవలదె,

ఇలనునాకముసేయ • నింతులెతగువార

లంచు నెమ్మదినిభా • వించవలదె

పతులకు హితములు • బలికి, దుర్గుణముల

దొలగింప, సతులంచు • దలపవలదె,

గీ॥ మానసియులుదారుల • మాత్యసములు

వెలదులేయని మదిలోన • నిలుపవలదె ;

వారినతిదయఁ బ్రేమించి • గౌరవించి

పలుతెఱంగుల లాలించి • పలుకవలదె ॥

19.

కుందరీ! సంసారబాధ్యత సతిపతుల కిరువురకును సమముగాగలదు. సతికి పతి యెడనున్న గాఢానురాగము, పతికిని సతియెడ నుండవలెను. అట్లుండిననె కాపురము సకు శోభ. ఇదేల ప్రేయసీ! నీవిటుల దీనపదనముననున్నావు? ఏమికారణము? ఇట్లె వ్వుడును నీసుందరముఖారవిందము వన్నెదొఱగియుండఁ జూడనుగదా?

ప్రభ॥ ప్రాణనాథా! మనమిరువురమును గహనములనుండినట్లు నిన్నటిలేయి నొక కలగంటిని. సర్వసత్త్వాలంకారరహితులమైయుంటిమట, యతిపూజ సలుపు చుంటిమట. చిత్రముగదా!

వసం॥ ప్రాణేశ్వరీ! ఇందులకు సంతోషింపవలెను. దీనత్వమేటికి?

కం॥ మనమిరువుర మటపులయో

గిని బూజించుచునుగడువ • కేవలసుకృతం

బని సంతోషింపక, లో

ననుమానము గల్గియుండ • నగునా? లలనా! ॥

20.

అచింతను విడువుము. భయములేదు. అంతర్భవమునకేగి విశ్రమించెదము రమ్మ.

(నిష్క్రమించుదురు.)

ప్రవేశము - చతురిక.

[అనుబంధము 2.]

చతు|| ఆహా! రతీమన్మధులనుబోలిన పీఠసంభాషణముల సంతయువంటిని, యువరాజు సద్గుణసంపన్నుడు. ప్రభాదేవి పత్నితాళికోమణి. భార్యాభర్తలిరువురు గహ నమున కేగినటుల ప్రభాదేవి కలగ నెనట. ఏమి సంభవింపనున్నదో తెలియ శున్నది. సేవతనికడకేగి, రాసుతున కమ్మగారి సందేశమును తెలిపెదను. చేయవలసిన కార్యము న్యాయమైనను, నన్యాయమైనను, దాసినగుటచే యజ మానుశాలియాజ్ఞల నిర్వహింపక దప్పనా? ఆకటా! సేవకావృత్తి అధ మాధమముగదా.

కం|| చీటికిమాటికి దొరలను

వాటముగాఁ బొగడవలయు ; † వారిమనంబుల్

నూటిగఁగనుఁగొని పనులను

బాటవమునఁ జేయవలె, సె, † బాసనిమెచ్చన్ || 21.

(సిక్కిమించును.)

ప్రవేశము - వసంతప్రభలు.

ప్రభ|| నాథా! విచారపడెదరేల? తల్లిగారిసందేశ మవశ్యమాదరణీయము. తాము వైలను పోవుటచితము.

అ-వె|| జనకుఁడూరలేడు † జననికిదుర్భర

బాధగలిగి చెలిని † బంపియుండు

గాన తాముబోయి † కనుఁగొనుటచితంబు

రాసుతా! మనోహారా! వసంతా! || 22.

అలస్యము జేసెదరేమి?

ససం|| దేవీ! సీవాశ్రయము యదార్థముగావచ్చును. గాని యింత నిశాసమయమున సందేశమంపుటయే సంశయముగనున్నది. పోవకతప్పదు. పోయెదనుగాని సంశయము గలుగుచున్నది.

తరల|| పడతి యకావనవంతురాలని † భావమందున సంశయం

బొడముచున్నది, మారుతలెట్లు † లున్నదో గ్రహియింపక

య్యోడకు రేయినిబోవుటెట్లగు? , నెట్లు బోవకయుందు? హా
చేసుగువచ్చునా? మేలువచ్చునె? , చెప్పజాల; మనోహరీ!

ఇప్పుడే పోవుచున్నాను. వైవముగలడు.

(ప్రథ నొకముచ్చపెట్టుకొని నిష్క్రమించును)

ప్రథమాంకము - తృతీయరంగము.

మ ద నాంతః పురము.

బహిర్భవనము.

ప్రవేశము - వసంతరాజు.

వసంత! అహా! ఇది కడుచిత్రముగ నున్నదిగదా. నిశానమయమున నవతిత్తి కబురు
పంపుటయూ, అందుల కానాదించి నేను వచ్చుటయూ, ఇచట సఖులెవ్వ
రును గాన్పించకుండుటయూ, అన్నియును నానంతయమునకు సహకారిగ నె
య్యన్నది.

చ॥ ఒరులెవరేనిలేరు, సఖులుందురు వారునుగానరాదు, దు

ర్భరతరమైన చీకట్లులు , బ్రాకుచ్చునున్నవి మిన్నునంటి, నే
నరిగితి నిందు, చేయతగినట్టి యుపాయము తోచదాయె, ని
బ్బరముగ సేవకుంబలె. గావాలముగాచుట కల్గెదైవమా ॥ 24

అయినను గొంతవడిచూచెదను.

(ప్రవేశము - మదనాదేవి.)

మద॥ రాసుతా! ఇదేమి! అంతర్భవమునకు రాదగవా? ఇటుల మసలుట తగునా?
కూర్చుండుము.

వసం॥ తల్లీ! మన్నింపవలెను. నిశానమయమున వచ్చితిని.

మద॥ వచ్చిననేమాయె. పనియున్న రాకతప్పనా?

వసం॥ అమ్మా! అపని వినగోరెదను.

మద॥ రాజా! ఇంత అతురతయేల? కొంచము తాళుకొనజాలవా? నీమనసునకు
సంతసము గలిగించియే పంపెదను లెమ్మ.

వసం॥ జననీ! అట్టివిషయము నెఱుంగుటకు మిక్కిలి కుతూహలముగనున్నది.

మద|| వసంతా ! నిజమాడితివి. ఇదియే మగవారిజము. మొదట నెక్కుడుగ నాతురతనుజూపించి, కడకు నిరాదరణ చేయుదురు.

వసం|| అమ్మా ! నేనట్టివాడనుగాను.

కం|| తనయుడనగు కతమున, నో

జననీ ! తమమదికి సంతానము గూర్చుగనే

పనిగల దదిచేయుదు ; తా

రనుమానము నూనియుండ + నగు నిక్కముగఁ.

25

అడినమాటను దప్పవారు మావంశమున లేరు.

మద|| వసంతా ! మనమితవురము నవయస్కులము. నామది కానందముకలుగు కార్యము నొనరింపుము.

వసం|| అమ్మా ! నాకెట్లు తెలియును.

మద|| రాజా ! ఇంతయెఱుగవా ? కానిమ్ము. శాశ్వత సంశయముగలదు. అది తీర్చదవా ?

వసం|| అవశ్యము.

మద|| యవరాజా ! పక్షపాతమునుమాని పలుకనగు. వినుము.

కం|| సతిపతుల రూపసంపద

లతులితగతి నమరియున్న + నదిశోభనమా

సతిపతుల కమరకుండిన

వెలిలిరువురి మదిని, బాధ+వెట్టుచునుండున్ ||

26

వసం|| అమ్మా ! సత్యమేయగు.

మద|| మంచిది. రాజనరేంద్రుడే వయసున ద్వితీయవివాహమాడెను ?

వసం|| ముసలితనమున.

మద|| నీవు నిజముగ ధర్మరాజంతవాడవు. చెప్పము. అప్పటికి చిత్రాంగి పడుచుతన ముననే యున్నది ?

వసం|| అవును.

మద|| అమెకు తనపతియెడ గాఢాశురాగ ముండకుండుట సహజము.

వసం|| అవును.

మద|| సారంగధరునకిచ్చి చిత్రాంగిని పెండ్లిచేసినయెడల ధర్మముగాఢముండి యుండే దిది.

వసం|| అటుల వివాహముచేసిన బాగుండెడిది.

మద|| అమె నాముసలిరాజు బలవంతముగ వివాహమాడలేదా ?

వసం|| నిజము.

మద|| వసంతా ! నీవు న్యాయమూర్తివిగద. సారంగధరు డామెను నిరాకరించు
కేమిన్యాయము ?

వసం|| తల్లీ ! అంతపాపమా ! సారంగధరున కామె సవతితల్లిగదా !

మద|| పక్షపాతమువదలి పలుకుము. సారంగధరు డంతగట్టిపట్టున నుండగూడదు.

వసం|| అమ్మా ! అట్లు పలుకుచున్నారేమి ? ఇదేమిధర్మము ? సుతులు తల్లలగఁగూడ
వచ్చునా ?

మద|| అయిన వారు ఇతరవనితల గూడవచ్చుననియూ నీమతము ?

వసం|| అయ్యో ! అది వేరువిషయము. ఆవిషయములతో మనకవసరము లేదు.

మద|| మగవారలిటులనె తప్పించుకొనుట. పోనిమ్ము. సవయస్కులుకొని సతీపతుల
కేది శరణ్యము ?

వసం|| అమ్మా ! తమరెఱుంగనిది యేమిగలదు ? అట్టివారు

కం|| మనపూర్వకర్మ ఫలమిది

యని మదిఁదలపోసి, నిర్మలాచరణమునక

మనుజులు తనువుల గడుపుట

జన సీ ! సద్ధర్మమంచు * జాలవచింతకు ॥

27

మద|| రాసుతా ! కామాతురతనున్న వాణిసీతులు పాటించునా ? అయ్యో !
ఎంతని విచారపడుదును ? ఏమిచేయుదును ? మాటలతోడనే ప్రాప్తువుచ్చె
దవేమి ? తెలిసెనా ?

కం|| మదిగలిగిన తాపము నా

కిదియని జెప్పంగలే నదేమో, గనుక

పదపడి నినురప్పించితి

సదయా ! నీనేర్పజూప * సమయమిదిగదా ॥

28

గ్రహింపుము.

వసం|| (స్వగతము.) [అనుబంధము 3.]

అక్కటా ! మోసపోతిని. ఇక నుపాయమేమి ? ఈమందిరము నెట్లువిధు
తును ? ఈమె కేసమాధానము చెప్పదును ? ఎంతమాట వింటిని ? చెప్పిచూచెదను.

(ప్రకాశముగ)

కం॥ దిగులొందుచు ని త్తజ్జీబోఁ

దగునాయని సంశయాత్మకఁ + దలకుచు, మిముజూ

డగనచ్చితి, నాజ్ఞలదా

టగజాలక ; తల్లి, అక్కఁట్రా ! ఫలమిదియా ॥

29

మద॥ రాపుత్రా ! రాజవంశమున జనించి, రూపలవణ్యాదులమించి, రసికులలో రసి
కుడవని పేరుగాంచిన నీకీభయము తగునా ! ఇట్లునుటకు నీనోరెట్లా డెను ?
అయిన నేను నీకొనరించిన యపకారమేమి ? సవయస్కులుగాని సతీపతల
మనోవేదనను చెలిపితిగాక. అట్టివారియెడ నీకుమాత్రము కరుణగలుగదా ?
నీహృదయము ప్రజమా ? ఇట్లుపై నీదయ.

పసం॥ అమ్మా ! నన్నింత చులకనగ భావించితిరేలనమ్మా ? నాగుణములు వినియొం
డరా ? ఎన్నడైన, నెవరైన నాయంజెట్టి దోషనిరూపణగాని చేసియుండిరా ?
మీరెఱుంగరా ?

తల్లి ! మీరు నామనోధైర్యమెఱుంగుట కిట్లాడితిరేమా ?

కం॥ జలనిధులింకిన, రవిచం

ద్రులుదారులదప్పినక, నదులు పొంగిజనం

బుల నాశముజేసిన, నా

కలనైనను గోరనన్యఁ + కాంతలదల్లి ॥

30

ఇక నాకు నెలవొసంగెదరా.

మద॥ మనోహరా ! నామనవి నాలకింపుము. నన్ను చిన్నబుచ్చుకుము. నీవు ధర్మ
స్వరూపుడవని విందు. దీనరత్నకుడవని యెఱుంగుదు. సద్గుణగుణ విరాజి
తుడవనియుఁ చెలిసియున్నది. ఎంతపరితాపము, ఎంతవిచారము, ఎంత
సంకటము, ఎంతవేదన, నేబడినది నామననెఱుగును ? భగవంతుఁడెఱు
గును. కడకు ఇది నాలోపముకాదని స్థిరపరిచితిని. నీకు పాపముకొజాల
దనియు నిశ్చయించితిని. మనసు దృఢమాయెను. ధైర్యముపెచ్చెను. నిన్ను
రప్పించితిని. భావగర్భితముగఁ బలికితిని. నీవు వలదనుచున్నావు. దుష్కృ
త్యనుచున్నావు. ఎన్నటికిని కాదు. నిక్కముగ కాదు. కొజాలదు.
నీచిత్తము,

వసం॥ (స్వగతము) అక్కటా ! ఇట్టిచింతతోడ నాతల్లిగారు నన్నురప్పించినది ? కను
గొనలేనైతి నే, మోసపోతి నే, కార్యముచెడెనే, ఇంక నాగతియేమి?

తండ్రీ ! పార్వతీరమణా ! నీవేనాదిక్కు.

నీ॥ వెఱపింతయును లేక + పరకాంతలనుజూచి

చెనకంగ నెంచిన + చెనటిగాక ;

సత్యవాక్ ప్రాడిని + సంచరింపకబాంకు

పోహలిం చెడిమాన + వుండగాక,

పెరవారిదుఃఖము + లరయక హింసించి

మదిమెచ్చుచిరుగు, దుర్గమండగాక,

కన్నబిడ్డలబోలె + గాంచకప్రజల, నా

రడిబెట్టినట్టి దుష్టుండనుగాక,

గీ॥ యుండియుండిన, నాజన + కుండసత్య

ములనుబల్కుని విఖ్యాతపురుషుడైన

పాపము హరించుగాత, ఈ + పడతిమనసు

నీతికినిలోంగి, బాయు దుర్నితినిక ॥

31

(ప్రకాశముగా)

తల్లీ ! మదనాజీవి ! ఏమి మాటలాడితివమ్మ ? ఎంతటిసీతిని బోధించితివమ్మ ?
అయ్యో ! పరవనితలనెప్పుడైన గన్పెత్తిచూచి యుందునా ? మనసునడలించి యుం
దునా ? పలుకరించియుందునా ? అచింతయేలేదె.

మద॥

[అనుబంధము 4.]

కుండరాకారా ! రాకుమారుడవై యుండి, అబలయగు నొకతరుణిని దీర్ఘవీచా
రమున ముంచుటమాత్ర మేమిధర్మము ? నీకొరకై ప్రాణముల నైతిమూల
బాయనంటిని సుమా ! స్త్రీహత్యచే షహదోషమును బొందుటకన్న, దాని
నాదరించి యేలుకొనుటచే నెక్కుడుపున్నెము గడింపుము. నామాట
భినుము. పలదనకుము. పాపమనకుము. పరవనిత యనకుము. దుర్మితమన
కుము. మదనక్రీడల నీవానందింపుము. న న్నానందింపజేయుము. లోకమున
పవిత్రులెవరు ?

సీ॥ కోడియై యమరుల + జేడుజేయిలుసాచ్చి
మునిఁజ్జిఁ గలియ కంఠను జదువవో ;

శిష్యుడనంచు యాచించిన శశి, గురు
వనితను గూడిన + వార్తవినవో ;

వలపించి శ్రీకృష్ణుఁ , డెలమిరాధిక చిత్త
హరుడైన భంగిని + కనువుపడదో ;

అమరులగురుడన్న + యాలిని మోపించి

రతిసౌఖ్యములబొందు , గతినెఱుంగవో ;

గీ॥ అట్టివారలె, మోహము + బట్టలేక
లలితయావనరూప విలాసవతుల

హాయిగనుగూడి యుండరే ! , యఘమటంచుఁ

దొలగిపోయిరే ? ఈషష్ఠాంతాలగరాదె ॥

32

చ॥ అడవులఁ గందమూలముల - నాకుల నాకలిఁదీర్చు మానులే
పడఁజులఁజూచి మోహమునఁ బాదములొత్తుచు నేవఁజేయఁగా
బుడమిభరించు రాజవయి-మూర్ఖతఁబూని వరించినట్టివా
యెడ, దయఁజూపకుంటి, విది-యెటివిచిత్రము ; రాకుమారకా

మోహనాకారా ! నీమనోహరాకారముఁ జూచినదిమొదలు నామది చంచలమై
నిన్నుంగూడ బలవంతఁ బెట్టుచున్నది. పాపమగుగాక, పుణ్యమగుగాక, అపకీర్తియగు
గాక, కులముచెడుగాక, రాజు దండించుగాక, ఏమైననగుగాక. నీవు నన్నాదరింప
కున్న నాప్రాణములుండబోవు. శ్రీహత్యచే దోషము మహత్తరమైనది.

చ॥ మరుడను వేటకాడు దయఁమాలి కడుంగడువెంటనంటి, డం

బర మొనరించు పూనికను , బల్మినిబైబడి పెల్లుపెల్లుగా
శరములఁబేర్చియార్చె, మనఃశక్యముగామి, భవాంఘ్రిరేణువుల్

' శిరముననిల్చి, గొల్చుమది, + జేసివరించితి; రాకుమారకా ॥

34

చ॥ నినుగను భాగ్యమబ్బకనునిత్యము రేబవల్లెకాలము

మనమునఁ జింతనిండగను + మాటికిమాటికి మాసుతాయటం

చనయము గల్వరించితిని , హా కనుఁగొంటిని, వేడుకొంటి, నా
 తనువుభరింపుమంటి, మరు, తాపము దుస్సహమంటి, రాసుతా॥ 35
 వసం॥ (స్వగతము) జగద్రక్షకా! స్థిరభక్తిని నిన్ను సేవించిన ఫలమిదియా?
 చ॥ కలుషహరుండవయ్యు, నెకకామినినీటికి దూరమౌచు, లోఁ
 దలచె సుతుక్ రమించుటకుఁదాభుదై; యిట్టిమహాగ్రమైన కో
 ర్కులు జనియించు స్వాంతమును, గూర్తువె; ఆర్తులబ్రోవరావె; నా
 కిలనిది యిట్లునీవు ఘటియించితె; తండ్రీ! బిరానఁజెప్పవే ॥ 36
 చ॥ దురితమడంచు వేల్పువయి, దుష్టతతోఁదులఁదూగు తల్లిపైఁ
 గరముదయారసంబు చిలుకకదగుసుమ్ము, మహాత్మ! మోహమున్
 దొరగి యశంబుగోరి, తన + దుస్థితి తానెఱుఁపింగి, తల్లి, స
 త్వరమున నన్ను బంపగను + భావమునియ్యవె; ఫాలలోచనా!॥ 37
 (ప్రకాశముగా)

తల్లీ! నమస్కారములు. నీయెడఁగల మాతృభక్తిని, నీసదనమునకు రా జూర
 లేని సమయమైనను వచ్చితినిగాని, దుష్కృత్యముల వినుటకుగాని, ఆచరించుటకుగాని
 వచ్చినవాడనుగాను. పరపనితలు నాకుతల్లులు. దేవతాసమానులు. పూజనీయులు. నీవు
 నాయమ్మవు. నన్ను, కుమారుని, మోహించితివి. ఇంతటి చెడుబుద్ధి నీకెట్లుపుట్టెనో,
 నీకెఱుక. సర్వవ్యాపకుడగు పరమేశ్వరునకెఱుక. నన్నడిగినమాత్రముననె, నిన్నువరించి
 దుర్యశమునకుఁ బ్రాత్రుఁడనగుమననె భావించితివా? అట్టి సమాచారములు నాసమీప
 మునకు రాదగవు. నేను వినదగను. తల్లీ!

నీ! పఠిఁజూడ ధారుణీపతిగాని, సామాన్యఁ
 డంచు నెమ్మదిని భావించకమ్మ;
 నలుగురు వినినంత + నగుచునునీకత
 నాటకంబుగజేసి + జాటరమ్మ;
 బంధుకోటికిసేవు + బలమైనశత్రువై
 తలయెత్తిబై టరాఁ + గలవటమ్మ;
 రారాజుదేవివై + రాజులునీకిట్టి
 బుద్ధి కిడునుబొందఁ + బుట్టెనమ్మ;

గీ॥ నేను గాకున్న ముఱియొక * నా మగుఱు
 డైటంబునుచున్న, నత్కిరి * బాయునుచు
 ఎంత ఘోరము, దుష్కృత్య * మెంతపాప
 మింతసని సాహసించితి * వెంతిత్సన ॥

33

మదనోద్రేకముచేత తమ రిట్లాడుచున్నాను గాని, తమకుఁ దెలియని ధన్యము గలదా ? శాంతింపుము. నన్ను తునుంపుము.

మదన॥ ప్రాణనాథా ! అన్నియును విని తువకు నన్ను పరాధివాచలమునఁ గాల్చి వెంచితివా! నీతండ్రిని జేపట్టిన నాటసుండియను, నతనికి దేహము దత్తముఁ జేసితినిగాని, జీవమంతయు నీపరమైయుండు. నీచిత్రపటముఁ జూడనిదిసము లేదు. ఏనాటికైన నామనోభీష్టము తీరకపోవునాయని ధైర్యముతో బ్రతికి యుంటిని. తగునమయ మెప్పుడునురాదయ్యె. నేడునిరాదరించి నీవేగినచో, నేను బ్రతుకుటదగ్ధము. ఇది నిశ్చయము. నమ్ముము. నేను నీరెడపవత్తిని. నన్నేలుకొమ్ము. ఇది నామొర, నాప్రార్థన, చిన్నబుచ్చకుము.

మత్త॥ మూరిసుందరిపూర్తి నీరతి * మాఁగిమాఁగికి నానత్తోఁ గోరఁగోరఁగ డైవసత్కృత్యపఁగూడెనంచు దలంచితికా.

వసం॥ జేరఁదీసి యిదేటిమాటలు*సిగ్గుమాలినచించెదో,
 ధారుణీశ్వరుఁగొల్కుచుండెడి*ధర్మపత్నికె జెల్లునే? ॥39

మదన॥ మారుఁడుగ్రశరంబులేయఁగ * మానవృత్తిఁ జరించువా
 రేరిజూపుమ; నెక్కడైన; నిదేటిపంతము రాసుతా ॥

వసం॥ ఘోరపాపముజేయుమంచును*గోరుటెంత యధర్మమో;
 వారిజాతీ! తలంపుమా, నను*బంపుమా, దయనింపుమా॥

మద॥ అ-వె॥ పృథ్విదానతోడ * పూవిల్తుతోభోగ
 మబ్బెనంచు దేహ*ముబ్బుచుండె;
 కట్టకడకునన్ను * గౌరవింపకఁబోదు
 వంచుఁ జింతసేయ * నైతినిపుడు ॥

41

రాకుమారా! నవమన్మథాకార ! నీచింతమానజాల, నీరూపము మఱువజాల, నీమోహము విడువజాల, నిన్ను పోనియజాల ! పాపముగానిమ్ము. ఘోరనరకము

గానిమ్మ, కులము చెడనిమ్మ. రాజు శిరచ్ఛేదనము జేయనిమ్మ తల్లివండ్రులు నిందింప నిమ్మ. బంధువులు దూఱనిమ్మ. వేయేల? నాసుఖము, నామానము, నాప్రాణము, సర్వస్వము నీయధీనము. నీదాసురాలను, దయమాత్రము విడువకుము. తొలగిపోవకుము. నిరాదరించకుము. ఇందులకు భగవంతుడుసాక్షి.

[అనుబంధము 5.]

వసం॥ ఆమ్మా! ఈవికారము నీకిప్పుడు శాంతింపదు. నాపాడురూపమునుజూచియే శ్రమిసితివి. శల్యమాంససాది వికారమై పనికిమాలిన దేహమునాసించి, చిరార్జితపుణ్యోపేతమగు సత్కీర్తిని తృటిలోనఁ బోగొట్టుకొనఁదలఁచితివి. జన్మజన్మములందును ఘంటాపథమై మోగనున్న దుష్కీర్తికి భయంపడ వైతివి. ఎలదువలదని యెంతగ ప్రార్థించినను నామొరాలింపవైతివి. ఆయ్యో! నేనేమిచేయఁగలను? అన్యులతో నీయుదంతిమింతయు పలి బుచ్చను. నమ్ముము. భయపడకుము. నాప్రార్థన సంగీకరింపుము.

చ॥ కులముపక్షీర్తి దోషమునఁగూలును, దుర్యశమంకురించు, లో కులు పలుగాకులై పలుకఁగూడని భంగిని బల్కుచుందు, రా వల యముఁడుగ్రుఁడౌచు, మనఁపాపఫలంబును నిచ్చు, గాన ని ట్టుల నెనరింపఁగూడదు, కడుంగడు దూష్యమునుమ్ము, తల్లిరో॥ 42

ఈరాజ్యమున నేనుండను. నాకువలదు.

చ॥ ఇదివరకెన్నఁజేని జనియింపని జ్ఞానము నేడుకల్గె, నె మ్మదిని, జగంబులిట్లులనెమాయనుజచ్చుచు బుట్టుచుండు సృ పదలు తొలంగు, సర్వమును * పాపము, గాననిదే, విరాగినై, మది గహనాంతరంబులను * మావతి, గొల్చుచుచుండెల్లరో॥

కం॥ నీసుతునకు రాజ్యంబును

వాసిగ నెసగుదును వాడె*పాలించును, నా

యాసంబులేని గహనా

వాసంబే, నాకు తగుని*వాసంబిట్టపై ॥

44

ఆమ్మా! ఇక నీచిత్తము. నేనుబోయెదను. నేఁడే గహనాంతరముల దారిని బట్టెదను. దుష్పితలమూని, సత్కీర్తిని గడింపుము, మానముఁ గాపాడుకొనుము.

తండ్రీ! సూర్యనారాయణమూర్తి!

చ॥ కనులకుగోచరుండవయి, • కర్మములందునఁ గర్మసాక్షివై
ఘననిబిడాంధకారమును • గొల్చి మహాజ్వలకాంతులిచ్చుచున్,
మనువర మంశకర్తవయి • మాన్యతకెక్కిన నీవు, తల్లిగా
రిని, నయమార్గమందున, జరింపఁగఁ జేయుము; కీర్తినిల్పుమా;॥45
(నిష్క్రమించును.)

మదన॥ వాని సుస్థిస్వాంతము నెఱింగియుండియు, బేలనైతిని. అయ్యో! రాకుమా
రుఁ డెవ్వలకేగుదునని వెల్లియున్నాడు. నిజముగ వెల్లునా? వానిచక్కదన
మైననుజూచి తృప్తిపడుభాగ్యము నైతముదప్పనా?

ఉ॥ సుందరమూర్తి; శాంతగుణశోభితఁ డార్యసుతుండు, సత్కృపా
నందుఁడు, ధర్మదేవత, యనందగు సచ్చరితుండు; వాని, నే
నందముగావరించి, మహాదాటవిఁజేర్చిన పాపివైతి, నే
మందు మనోహరాకృతిని • నైన గనుంగొనఁజాల; దైవమా॥ 46
(నిష్క్రమించును.)

ప స ం త ప్ర భ.

—: (౧) :—

ద్వితీయాంకిము - ప్రథమరంగము.

ప్రవేశము - రాజు.

రాజు॥ గీ॥ కటకటా! యెట్టికష్టము, గలిగె; పుత్ర

రిత్తి మటువికీ జనె నప్రయత్నముగను

రాజ్యరమనెల్లడంట, విరాగిబోలి

మెలగునంట, శ్రీమహేశ్వరుఁ గొలుచుచుండి ॥ 47

సుతరత్నమా! నిన్ను జూచి సీతల్లిని మఱచుచుంటిని. త్రిలోకవిఖ్యాతమైన నీ ధవళయశమువిని సంతోషించుచుంటిని. సిరమగు నేకపట్నీవ్రతుడవని వేనోళ్లు శ్లాఘించుచుండ, మదమొందుచుంటిని. నీకు రాజ్యరమను స్వాధీనముచేసి, నీకీర్తిప్రఖ్యాతుల కానందింపఁ దలంచుచుంటిని. గహనమునకేగినపుడు నీకనువగు ఫలములగోయించి తెచ్చియుంటిని. ఇంతలో నీకేమిసంకటముకలిగె? ఎవరిబాధ పడలేక విరక్తిఁజెంది ఘోరాటవుల కరిగితివి? అయ్యో! మీసవతితల్లి నిన్నెంతయో ప్రీతితో నాదరించుచుండెనే. నీభార్య ప్రథ నీకేమైనను బోధించుచుండెనే? కారణమైన నెఱింగింపక జనుట న్యాయమా? తండ్రిని నేనులేనా! పుత్రా, వసంతా, గుణవంతా, నాయుడగల భక్తి నేమిచేసితివి? భరింపజాల, రాజ్యము నేలజాల, ప్రాణములఁ బట్టజాల, పుత్రా, పుత్రా, పుత్రా (మూడ్చిల్లును).

సేవకుడు॥ (ప్రవేశించి) (విసరుచు) మహారాజా! అపేక్ష్యపడకుము. లేమ్ము.

రాజు॥ (కన్నులచెఱిచి) సేవకా! నిజముపలుకుము. యువరాజు, జాబు నెప్పుడు నీ కాసంగెను?

సే॥ మొన్న సాయంత్రన మైదుఘడియలప్రాద్ధండు సమయమున.

రాజు॥ సర్వాలంకార భూషితుడైయుండెనా?

సే॥ లేదు. సామాన్యనివలె గాన్పించెను.

రాజు॥ ముఖవైఖరి?

సే॥ విచారమున మునిగియడచెను.

రాజు! నీవేల ప్రశ్నించలేదు?

సేవి|| అడిగితనిగాని మారుమాట పలుకలేదు.

రాజు! ఏదెసమండివిచ్చా?

సేవి|| అంతఃపురమునుండియే.

రాజు|| కపటముగ మాట్లాడిన శిష్యునిచేదను. ఎవరి అంతఃపురము?

సేవి|| (స్వ) ఇప్పుడు నాప్రాణముబోవును. (ప్రకాశముగా) తమయంతఃపురము.

రాజు|| అనగా,

సేవి|| అమ్మగారియంతఃపురము.

రాజు|| ఇక నీవుపొమ్ము.

(సేవికుడు నిష్క్రమించును.)

(తెజవంకజూచి) దేవీ! యిటురా.

మదన|| (ప్రవేశించి) మనోహరా! నమస్కారములు.

రాజు|| ఈసమస్కారములు కట్టిపెట్టుము. వసంతుని సేనదనమున కేటికిరప్పించితివి?

మదన|| నాయింటి కతేదేలవచ్చును?

రాజు|| రాకూడదా?

మదన|| ఎవరువలదనిరి? అతడురాడనియే నేను విచారించుచుందును.

రాజు|| ఈజాబుచదువుము.

మదన|| (చదువును)

చ|| ముదమున తల్లిదండ్రులని * ముద్దులబిడ్డలు భార్యలంచు సం

పదలని యిండ్లుభూములని * భాగ్యము భోగములంచు నెప్పుడుకొ

తుడంగనలేని మాయను, కు*తూహలతక జరియింపలేక, నే

గెద, గహనాంతరింబుల సు*ఖింపను మాపతిసేవజేయుచుక. 48

ప్రాణనాథా! యిదేటిజూబు! ఎసంతుడూరలేడా? అయ్యో! అరణ్యవాసము చేయబోయెనా? ఎంతటిదురస్థ సంభవించినది. ఇక మనమెట్లు బ్రతుకగలము. రాజు! నాకుమారునిగా జూచుచున్నను బరులది లెక్కనేతురే? ఇంక నాకేదా? నాచిర్యశ మెట్లగును? రాకుమారుండెందున్నాడు? నాథా! అలస్యము పనికిరాదు. అలోచించి తగుకార్య మొనరింపవలయు. నేనుబోయి రాకుమారునివెదకి, నగరమునకుఁ గొనివచ్చె దను. అజ్ఞయొసంగుడు. అధైర్యపడకుడు. కొంతవడి అంతఃపురమున విశ్రమింపుడు.

(నిష్క్రమించును.)

ద్వితీయాంకము - ద్వితీయాంగము.

అ డ వి

(ప్రవేశము - వసంతప్రభలు.)

[అనుబంధము 6.]

వసం॥ గీ॥ మండువేసవి జనులను, మాడ్చునట్లు
మాధవుని యాజ్ఞకాబోలు, మఱిమఱింత
మంటలును, గాడ్పులును మిన్ను, నంటజొచ్చె;
నార! నిలువఁగ నింతసేదయినలేదె ॥ 49

మనోహరీ!

గీ॥ వలదువలదంచు బహువిధములను, వేడు
కొంటి, గహనము దుచ్చేద్యమంటి, ఘోర
భలుకమ్మగాదులకును, నివాసమంటి,
దాళలేవంటి, నీబాధఁ డలచుచుంటి ॥ 50

అయ్యో! సింహశరభశార్దూలాది ఘోరమృగాకులమై, మధ్యంఢినభాస్కరుని
నిండుప్రభలకిరవై, నూదిమొనలవలె పాదములభేదించు కంటకములకు నిలయస్థానమగు
నీమహారణ్యమున సంచరింపవలసినదిగా మహాదేవుని సంకల్పము కాబోలును. నేనొంట
రిస్తైయున్నచో, విచారమేలేకుండును. ప్రాణేశ్వరీ!

గీ॥ అడుగులకు మడుగులనిచ్చు, పడతులుండ,
విలిచిపిలువకనేవచ్చు, పాలుతులుండ,
కన్నుసన్నల మెలఁగెడి, కాంతలుండ,
సుఖపడఁగలేక యడవులఁజొచ్చితబల ॥ 51

చైవలమున కేమనవచ్చును? కాంతా! నామాటవిని సత్వరమునఁ బుట్టినింటి
కైనఁ బొమ్మి. సుఖపడుము. దురవస్థసీకేల?

ప్రభ॥ ప్రాణేశ్వరా!

గీ॥ రాజ్యమునకన్న గహనము, పూజ్యతనము
సఖులకన్నను వృక్షరా, జములుమేలు;

పతినిసద్భక్తి సేవించు, పశుకైంగు

గాని సౌఖ్యంబు, దుఃఖంబు, కలుగబోదు ||

52

మనోనాథా! భార్య, భర్త కర్మకరితము కాన నిరువురును నొకప్రదేశమున నుండఁదగుదురు. తమ సాన్నిధ్యముననుండి సేవించుటకన్న, పుట్టినింటమాత్ర మేమి సౌఖ్యముగలదు? ప్రాణేశ్వరా! మీకు విచారమువలదు. ఈగహన మెల్లప్పుడు నిశ్లే యుండునా? సంతతము గహనావాసముచేయు మునీశ్వరులుండు స్థావరములెంచైన గాన్పించును. అం దీశ్వరార్చనముల జేయవచ్చును. ఈవాఁనిబోదము.

పసం|| స్రభా! నీకష్టములఁ జూడలేక నేనట్లంటినిగాని, నేనుమాత్రము నిన్ను బాఱు గలనా? సంయమివరులుండు స్థలమునకరుగుదము రమ్మ. (రెండడుగులు నవచి) దేవీ! ఆపరపరమేశ్వరులొయన మహానుభావులీ దెన నేనెచ్చుచున్నాను. వారితేజమును గనుము.

సీ|| చండభానునిబోలి, ప్రచండగతిని

వెలుగుచున్నారు, దేవార్చనలను జేసి ;

వారుపూజ్యులు, మనపుణ్య + వశముచేత

వాఁకిని వారెవచ్చుచున్నారు చెలియ ||

53

యోగి|| (ప్రవేశించును.)

పసంత, ప్రభలు||

సీ|| సకలలోకైకపూజ్యులై + సర్వభోగ

రహితులై, మహాసియులై + రంజితచర

ణారవిందులై మముబోంట్ల + నరయుమీకు

మొక్కుచున్నాము కల్పవ + ముక్తులార||

54

(ఇరువురు నమస్కరింతురు.)

యోగి|| దంపతులారా! కల్యాణమస్తు. మీరీ ఘోరాబువులకు రాగతమేమి!

పసం|| మహాత్మా! స్రపంచమున మీతెఱుంగని విషయములుగలవా? నిర్జనప్రదేశములఁ దాము శివోపాసకులై మనుచుండియు, దివ్యజ్ఞానప్రభావముచేత సమస్తమును భారు గనుగొనుచున్నారు. స్వామీ! సత్యముపలికెదను.

ఉ|| సారవిహీనమై, దురితజాల సమన్వితమై, సమస్తను

ష్కారణమై, యనిత్యమయి + కామవశీకృతమై, సుపుణ్యసం

నీరకకన్యై, యథానమః + హానిరంబః, యోష్నన్యో స
సారమరింతి వేదన, వేదనా దోలగింపుమ; యుద్ధింపుమా ॥ ౧౦
యోగి॥ రాజా! ఇంతవిరక్తి సేవఁ బ్రస్తుతముతగదు. చిరకాలము నిలువను. బాల్యమున
మఖ్యక్షేపల నానందించుచు, సంతానమునుబడసి, భర్తమును స్థాపించి,
గవ్వలశిక్షించి, శాంతిని దేశముననిలిపి, నీకుమారునకు రాజ్యాభిషేకముచేసి,
సేవు మహేశ్వరారాధనమునఁ గాలముఁగడపుట సమంజసము. నామాటవిని
దేశమునకుఁబోమ్ము.

చ॥ ఇటువలె గానరాకొమరు + లిమ్ములకాలము బుచ్చుచుంట, మా
కేటలగుశాంతి, దుష్టజను + లెల్లతొలంగుచు, రంతెకాక మా
పటుతర నిష్ఠలేమగును + భావమునకా దలపోయుమయ్య, య
క్కటికముఁబూనుమయ్య, సరి + గావునుమా యటవీనివాసముల్ ॥

ప్రభి॥ సంయమినిరా! నమస్కారము చేయుచున్నాను.

గీ॥ సరసనద్గుణగణగరిష్టాప్రశాంత
ఆర్తజనపోషకుండు, యథార్థవాది
తల్లిదండ్రులు, రాజ్యంబు, + ధనము, భాగ్య
మొల్లకయవచ్చె, మిముఁగొల్పు + చుండభక్తి ॥

కాన మహాదేవార్చనావిధానము నుపదేశించి, తరింపజేయుడు.

యోగి॥ (స్వగతము) వీరిరువురును సమమగు పట్టుపట్టియున్నారు. నాసీతులు వీరికి
రుచింపవు. కాన వీరిని సంకల్పింపజేయుట మంచిది. తగుసమయమరని వీరిని
దేశమునకుఁ బంపుచునుగాక.

(ప్రకాశముగా) మీచిత్తానుసారముగా నాకుటీరముననుండుడు. మీకు సర్వ
ముపదేశించెదను. (అపవిత్రబారును.)

ద్వితీయాంకము - తృతీయరంగము.

ప్రవేశము - సేనాధిపతి,

సేనా॥

[అనుబంధము. 7.]

తరల॥ కనులనశ్రిలుగారిగా, వడిగా, మనోవికలత్వమా

వనితచూపకఁ జూపుచుకా గనఁపచ్చెనుచ్చికరాసుతుకా

జనని తాననియొచదో, సుతుఃసన్తానిగఃశిశుదో,

మనసుజుగదో, పాపమేయఃమానియుండదో, చిత్రమా || 58

అబ్బా! నామనోవేదన నెట్లుబాయుచును! కలనైన దేవిగారి నిర్మలాత్మను సశం
యింపనుగా. ఇంతమాధునని భావింపనుగా. ఆయ్యో! ఈమె కిదేమిచుట్టబడి! సవతి
సుతునిపై మోహమెట్లుగొనెను? ఎంతపాపకడెను? యువరాజుగా రీకారమునగాబో
లు సతీయుతుడై వివినావాసమును గోరియుండుట. రాజ్యమునొల్లకుండుట. ఇందు
విచ్చేయుట. ఈకష్టముల బడుచుండుట. పాగుగ కయిన్నది. కానిమ్ము చూతము.
వైమముగ లడు.

ప్రవేశము - సేవకుఁడు.

సేనా|| సేవకా! వచ్చితివా! వ్యవహారము లెట్లున్నవి?

సేవ|| ఇట్లున్నవియని జెప్పగలనా? తమరాకనెఱోరియున్నవి.

సేనా|| హత్య లిప్పటికిలేవుగాదా!

సేవ|| సేనువచ్చునప్పటికి లేవు. ఇప్పటికేవాగాని స్వామి!

కం|| కులమానీచము, వృత్తీని

దలపఁగ నొక సేవకుఁడను + ధర్తాధర్తం

బుల నెఱుగను, దేవిగుణం

బులఁగనఁగా, నాకు రోతి + పుట్టినదేమో ||

59

కం|| వలదనిమొక్కుచును, వందన

ములగొనుచును, పాపకార్య + మునునెమ్మదిలోఁ

దలపకుచును, దుష్కీర్తికి

నిలయుంబను, రాజసుతుఁడు + నిశ్చలభక్తి ||

60

కం|| ముదమారగ పతిపాదము

లెదలోగదియించి, మోట, నేగినసాధ్విక్

మదనాసతి బలిమిని జం

పుదునంచును ధేహరశపథమును దాఁజేసెన్ ||

61

ఇక తమచిత్రము.

సేనా॥ నేనాకా! సేనములకు మిక్కిలి సంతసించితిని. భయపడవము. ప్రభాదేవిని
నేను రక్షించెదను. (ఆవనిక ఎత్తబడును.)

(వసంతప్రభలోకి వైపునను, నుదన ముట్టియొకనైపునను నిలిచియుండురు)

ప్రభ॥ (వసంతుని పాదములపైఁబడి) ప్రాణపతి! నాకు చింత కొంచమైననులేదు.
స్వాంతమంతయు సంతసమున నిండియున్నది. గౌరీపాదపద్మముల నెప్పుడు
సేవింతు నాయని త్వరపడుచున్నది. నాధా! త్రికరణశుద్ధిగ మిమ్ము దైవముగా
భావించి, సేవించుచుండిన నేను, మీపాదసన్నిధిని తీవ్రములవిడుచుట
కెంత పుణ్యముజేసికొంటి నో చెప్పజాలను. ఇదిగద నుదినము. నేడు నా
నోముఫలము లభించినది. నేను ధన్యురాలనయితిని. మనోహరా! తమకు
విచారమువలదు. ధర్మమార్గమును విడువవలదు. మీసంతతిల్లి గారిని నిందింప
వలదు. ఈయందంతమునంతయు వెలిబుచ్చులదు. పాపమెచట జనించు
నచటనే నశించును. దైవములేదా? ప్రాణేశ్వరా! ఇది నాకడప్రార్థన.

కం॥ ఇలంగల నమ స్తప్రాణం

బులకు, గలపురెండు, పుట్టుపునుజావును; బే

దలకును రారాజులకును

గలుగునుగా, నొక్కవిధముగా, నిరుపురకున్ ॥

62

కం॥ తనపతి పాదంబులచేం

తను, జీవంబులను బాయుతనివ్వికిపరమే;

గనుక నచంచలభక్తిని

జనియెద, నేనమరలోక సౌఖ్యములుగనన్ ॥

63

కం॥ చనవున, చిరసహవాసం

బున, ననురాగమున, గాఢమోహంబున, న

వృన్ద, జేసినలోపము

లనఘా! మన్నింపవలయునని ప్రార్థింతున్ ॥

64

[అనుబంధము 8.]

(ప్రభ, వసంతుని పాదములపైఁబడును.)

వసం॥ అక్కటా! ఇప్పుడు నేనేమిచేయుగలను? నాప్రాణేశ్వరి నెట్లుబాయగలను?
దైవమా! ఇది నాప్రార్థనమా?

కం॥ పురిముల, సంతఃపురిముల,

కరుల, హరుల, సీరుల, విడిచిఁగ మాసంబులలో

దిరుగుచునున్నను, నిర్దయఁ

దరుముచు వేటాడవచ్చెఁ , దల్లి; యిరువురికా ॥

65

మ॥ వలలోఁజిక్కిరి, స్వెల్లోలో గడచిపోవక దారి యేలాటిదో

తెలియకరాదు, మహావిచార, మెద నుద్దీశించు, నాగోల, నా

చెలి, నాప్రాణపదంబు వహ్నిశిఖలకా , జెవ్వేదిసుక్ష్మంగఁ గ

న్నులనేఁ జూడఁగలాడనైతి, వెరవెఁడుదోఁదో, దైవమా॥ 66

అమ్మా! మీకుకొంచుమైనను జాలిగలగదా? ఈయమాయకురాలియెడ కరుణ గలగదా? ఈమహార్యము మానగూడదా? అయ్యో! మీకు మేమేమి యపకారమును జేసియున్నాము? తల్లీ! తామెనర్చిన కార్యముగూడదని యటపులకుఁ జేరితిమిగాని, అన్యుల కీయదంతమును వెలిబుచ్చితిమా? అందున కిదిఫలమా? యోచింపుడు. మన్నింపుడు. పప్పు రక్షింపుడు.

కం॥ ఇలనద్దణ నిలయందై;

పలుపురు శ్లాఘించునట్టిపాత్రందై; నా

కులసతి రత్నందై; వ్యా

కులమును దృఢీకరించునట్టి , కోమలి; జననీ! ॥

67

గీ॥ తెలిసి తెలియని పలుకుల , కలుకఁబూని

యింతినిట్లుల వధియింప , సేలనమ్మ?

ఇంతదుష్కృత్య మొడిగట్టి , తేలనమ్మ?

వందనశతంబు లీపని , వదలికొనుము ॥

68

తల్లీ! ఇంతకన్న నెక్కుడుగ నేనేమిచెప్పగలను? ఈవిషయము మీనిర్దలాత్మకును దయకును విడిచిపెట్టెదను. తరువాత మాప్రాప్తి. (అని ప్రభునుజూచి)

మనోహరీ! నిన్నువిడనాడి నేనుమాత్రము జీవించియుండునని భావించితివా? సగముదేహము నీయధీనమెగదా! సగము నశించిన మిగతసగము బ్రతుకునా? అయ్యో! ఇంతదురస్థ మనకేల సంభవించినది?

మద॥ సేనాధిపతీ! చూచుచున్నావేమి? ఈప్రథ నాతనయనిపొలిటి కొకమారిగా జన్మించి, చెడుబుద్ధులగఱపి, నగరమున నుండకుండగఁజేసి, ఘోరారణ్యములఁ ద్రిష్టచున్నది. దీని నేమిచేసినను బాపములేదు. చంపుటకాజ్ఞయిచ్చితిని. ఎసంతునకెంతచెప్పినను వినకయున్నాడు. అచుక్కలు తలను బాగుగ వాటినవి. రాజ్యమువలదట. తానురాడట. తండ్రిమాటలను సెతము లక్ష్యముసేయడు. గాన దయనుజూపక వీనినిబంధించి నగరమునకుజేర్చుము.

సేనా॥ అమ్మా! ఇంతకఠినము తమకుఁదగునా? ప్రభాదేవిగారిని జంపుటకెట్లాజ్ఞనొసంగితిరి?

మద॥ నాకాపురము చక్కపడవలదా! అజ్ఞయిచ్చితిని. చేసితీరవలెను.

సేనా॥ ప్రభాదేవిగారిని వధించినంతనె, తమకాపురము చక్కపడునని దలంచుచున్నారా?

మద॥ నిక్కముగఁ జక్కపడును. సంశయములేదు.

ద్వి ప ద.

పలుమాటలేలనా - పలుకులఁదొలఁగి
లలననుగావంగ - గలవె? ని విపును.

సేనా॥ పొలతినద్దణగణ - ములను బెంపొందె
పలువురు వినినదు - రాభవలాడెదరు ॥

మద॥ అదియేల నానుతు - నడవులజేర్చి
మదిద్రిష్టిరాజ్యర - మను నెడబాపె ॥

సేనా॥ వినజాల నీపల్కు - లనుమానుమమ్మ
వనిత లేన్నడుభోగ - మునుదూఱవినమె ॥

మద॥ ఇంతలక్ష్యములేక - నెట్లాబల్కితివా
కాంత చేసినపని - కన్నులఁగనవా ॥

సేనా॥ అంతయుఁదెలిసినా - కంతయుఁదెలిసె
ఇంతకృత్యంబున - కీవెకారణము ॥

69

ఉ॥ ఏలనసత్యముల్ పలికెదీవు; నిజంబును దాచిపెట్టి, భూ
పాలకుమారునికొ గలియఁబాల్పడితయ్యె; ప్రభాసతీమణికొ

జాలియొకింతయున్నకా + జంపంగ నెంచితివెంత పాపివ్రా?

ఏలదలంకవా? యఘము, నెంచవా? కీపల పాటిసేయవ్రా? 70

కం॥ నరపతికిది తెలిసిన నీ

శీరమును ఖండించున్బి, చేవ్వులుతగునా?

తిరుణ్! సవతికుమారుని

పరియించుట చేతవచ్చు, పాతకమిదియే ॥ 71

మద॥ (స్వగతము) అక్కటా! మోసమువచ్చె! సేనాధిపతికి సర్వమును తెలిసె. ఇక నా
చూనమునిలువను. నేనేమిచేయుదును? ఎట్లు తప్పించుకొనగలను? (అలో
చించి) ఈసేనాధిపతిని స్వాధీనము జేసికొనుటయే తగుసాధనము.

(ప్రకాశముగ) సేనాధిపతి! తెలిసి తెలియని మాటలాడెడవేమి! నికిదితగునా?
విషయమంతయు నీకు చెలువకయందునా? త్వరపడెడవేల? ఇటురమ్ము.

(సేనాధిపతియు మదనయు నిష్క్రమించుదురు.)

(స్వగతము)

సేనా॥ (మరల ప్రవేశించి) అహ! శ్రీస్వభావ మెంతనీచమైనది?

కం॥ కనుగొంటినంచు సంతయు,

వనితామణి వెఱచి, బయలుపడకుండగ, సా

ధనమును దృటిలోగనుగొని

“నినుగోరితి, ప్రియుడవింక + నీవే” అనియెక ॥ 72

ఇక నాకేదిదాది? ఎందుబోదును? ఈగ్రహము నన్ను బట్టినదేమి? అంగీకరించుట
మహాపాతకముగదా? సమృద్ధింపకున్న, వసంతునిగతియే నాకునుబట్టును. అయ్యో! నిజ
స్థితి నేల చెప్పితిని? ఎంత వెఱ్ఱివైతిని? కానిమ్ము చూతము.

(ప్రకాశముగ) వసంతరాజా! మీతండ్రిగారి అబ్బల బాటిసేయరా?

వసం॥ జనకునిమాటల దాటుదునా?

సేనా॥ ఆయిన సగరమున కేలరాగుడదు? తండ్రిగారు వృద్ధులని తమకొఱుగరా?
ఇంత అన్యాయమా?

కం॥ జనకుండు వృద్ధుడని మీ

మనసునకేతెలియు, నతనిమాటలవిని, నా

మనవినిగైకొని రాజ్యము

గనుగొనగారమ్ము, ముఖముఁగాంచెదవిటుపై ॥

73

ఇంక కొన్ని విషయములను జెప్పెదను. ఇటువంటి.

(ఇరువురం నిష్క్రమించుదురు.)

(అనికజారును.)

వ స ం త ప్ర భ.

తృతీయాంకము - ప్రథమరంగము.

చతుర్థి ప్రవేశించును.

[అనుబంధము 9.]

చతు॥ సీ॥ వలదని పలుమారు + పలికినవినక, రా

పట్టినిగొగిటఁ + బట్ట నెంచి;

అతండువినక నిరాదరించివాని

గానలకంపించి + గాసిపెట్టి

మరలనాతనిబట్టి + పురిమునకునుదెచ్చి

వానిపత్నిని నెఱఁబాయఁజేసి;

తుదకు నేనాపతితోడ సంభోగించి

కులమహర్షిలో + నిలుపనెంచి;

గీ॥ ఔర! రాజును దుష్కీర్తి + నణపఁజొచ్చి,

నీచులకు మానసంచిచ్చి + సీతిమాలి

రాచవారిని దుర్వ్యక్తోరాశియందు

ముంచుచున్నది, దుర్మోహమునలతాంగి ॥

74

కట్టా! మాకు అంతపురపరిచారికలకు కీడు నిజముగ సంప్రాప్తించునున్నది. నిర్భయమున నేనాధిపతినిగూడి విహరించుచున్నది. సర్వకాల సర్వావస్థలయందును, వాడిలుబాసి వెడలకున్నాడు. వానికుపచారముజేయలేక మావని విషమావస్థకు దిగినది.

చ॥ వలదనిబల్కరా దదియపాయము; రాజునుజేరి, యున్నవా

ర్తలనెఱింగింపఁ రాదతఁడు + దారుణభంగిని శిక్షఁజేయు; న

వ్యలగతియేమొ; యింతనదుపాయము దోచదు కాంతలెల్లరుకా

దలకుచునున్నవారలు, సదాశివుఁగొల్పుచు సౌధసీమలకా ॥

రాజ్యవిశాళమునకుఁ గాలము సుఖమించినది. గొప్పమార్పులు రానున్నది. హత్యలు ప్రారంభింపనున్నవి. దేశ మల్లకల్లోలముగానున్నది. రాజు శాంతమూర్తి, సత్యస్వరూపుఁడు. యుదారగుణధూమణిఁడు. అయ్యో! పాపము. ఇంకను దేవిగారియొడఁగల నను రాగమును విడువకున్నాడు. కలువమును గనుఁగొనలేకయున్నాడు. సన్మానించుచున్నాడు. రాజా! మేలుకొనుము.

(అని ఆలోచననభినయించును.)

సేవకుడు॥ (ప్రవేశించి)

చ॥ ఇదిసరికాని కార్యమనియెంతఁగఁబల్కిన మానకుండే, నీ
యధముడు, రాజపత్నిగలియక మచినెంచెను, గవ్వసాధ్యమి
య్యది తగదంచు నెంచడకటా! చెడుగల్గెడివేళకిట్టిదు
ర్వ్యధలనఁగల్గెనొనెకొ, యపాయముదోపదు వీనినెమ్మదిక ॥ 76

చ॥ సరసులులేరా? పల్లవరిల; * జాణలుగా రమించునట్టి సుం
దరులరుదైరా? వారిని ముందంబునఁ గూడినుఖంపరాదొ! ఈ
శ్వరసముఁడైన రాజుచెలిపై ననురాగమునిల్ప పాపనం
భరితము రాజధర్మ సమవస్థిత యాతనదానెఱుంగడో ॥ 77

ఉ॥ ఈవిరిహోచి భూవగునకెంతయు నెయ్యపులాలటంచు, న
చ్చో వెరపొందబోలునరుచుక, గనడాచెడుగుల్ ఘటిల్లఁగాఁ
బోవునటంచు నెంచడా గుంభులనదోమచిలో వినాశకా
లేవిపరీతబుద్ధి యనులీలఁదమిక జెమువట్టెరాచెలిక ॥ 78

చిన్న నాటనుండియు రాజనగరలఁబెరిగి, వారివస్త్రమునుగట్టి, వారియన్నమును దిసి, సేవకావృత్తినుండి, సర్ధారుఁడై, సేవాధిపతియై, కృతజ్ఞతఁ జూపవలసిన ఈమర్త్య హంధుఁడు, కృతఘ్నుఁడై రాజుగారి ధర్మసతిని గూడుచుండుట, యెంతటివిచారము, ఎంతటిపరితాపము! బొరా! పలదని బోధించిన నామాటవినక, మదనాంతఃపురమును త్షణమైన విడువఁజాలక, రేయింబవళ్లందే వాసముచేయు వీని సేవాతమైన నాశము చేయదేల! ముక్కలుగ ఖండించి కుక్కలకు వేయదేల! అయ్యో! నాకడుపుమంట చల్లారుపెట్టు! వానిని నాశనముఁజేయుపెట్టు! నారాజుగారికి సాయముఁజేయుపెట్టు! అజ్ఞానితము శాశ్వతమిక్కిలితో ముసుంగునున్న రాజుగారి నింకమును గాపాడుపెట్టు!

అక్కటా! నేవిగారి కీగుడ్డుల్ని కలిపినదేమి? ఇంకాకావము పొటించవో! వాడు నీమఁ
దనని గుడ్డెఱుంగదో? కఠినతాననను తనప్రాణములఁ దీయునని భయంపడవో?

అయ్యో! ఇంతకుఁజుమున నేనెట్లుబ్రతుకఁగలను ?

సీ॥ ఒక వంక నెలరాల † నుండిజూరెడిసిరి

తుంపురల్ మైకాకిఁదొలఁగఁజేయ

ఒకచాయఁబలుకల † యికలురాననవిల్లు

చదువులఁజలుకలు † సదువుచుండ,

ఒకజాడలేయొండ † యోయనడాల్ జమ్ము

మెఱుపుదివ్వెలుసిగ్గుఁ † బెంచుచుండ

నెకచోటఁజేరాన † లొందిమేఁబడికి యు

వ్విఘ్నారఁ దెప్పెల్లఁబోలీచుచుండ

తే॥ నీ॥ తావివెనజల్లు విరులునంతటనుబర్వఁ

బాన్ముపెసామిలోఁ గేలిఁబడయకిఱుల

మాయగావికిఁ గక్కూర్తిఁమనసునిచ్చె

నహానమ్యుగరాదుపో † యాడువాండ్ర ॥

79

(అటునిటుచూచి) చతురకా! ఇచ్చటి కేలవచ్చితివి?

చతు॥ రావలసియే వచ్చితిని.

సేవి॥ అనఁగా,

చతు॥ ప్రబల హత్యలు జరుగనున్నవి. మగవారిసాయముఁగోరి వచ్చితిని.

సేవి॥ నిశ్చయముగ నేను సాయముచేసెదను రమ్మ.

చతు॥ నీవు మగవాడవైనగద?

సేవి॥ ఇదేల? ఇట్లనుచున్నావు.

చతు॥ ఇందున నేమియాశ్చర్యము?

చ॥ అరయక దుర్మఘాందులు దుఃఖంతముగాఁ బెరవారిఁగండకా

వరమునగూడుచున్నఁ దగువారలు వారలఁగత్తివ్రేటులఁ

అరిమురిసేయుటొప్పుదగునా మగవాడనటంచుఁ జెప్పిసుం

దరివలెగాజులఁ దొడగినాడవు సాహసమెందుబోయెనో ॥

80

సేవి|| ప్రేయసీ! నిజమాడితివి.

గీ|| ముద్దుగుమ్మయటంచును + ముద్దయనుచు
జెలియ నిన్నింతదనుకనే + దలంచుచుంటి
ఇప్పుడో ఇంతసాహసమింతధైర్య
మింతధర్మగుగలదాన నెఱిగికొంటి ||

81

చతు|| ప్రాణేశ్వరా! ఈసమయము విలువలేనిది. చంద్రహాసునిచావు సిద్ధముగానున్నది.
కానవైతము,

మ|| అసిచేబూని మహాగ్రధారలను శౌర్యంబెల్ల భూభరకు
వెనజూపింపగ సైన్యనాథునితల + ప్రేయంగ, ధర్మంబు, దా
న, శమించు దురింతంబులెల్లెడల, సన్న్యాసంబు ధీనించు, నీ
యశము లోకములోన వాకొనుదురెంతైన న మనోవల్లభా || 82

పోదమురండు.

(నిష్క్రమించుదురు.)

తృతీయాంకము - తృతీయరంగము.

మ ద నాం తః పు ర ము.

—[వెలుపలభాగము.]—

(నేవకుడు నిలువంబడియుండును.)

సేవి|| ఔరా! కాలమహిమ.

గీ|| ధర్మమణగెను; నచట సధర్మముండె ;
సత్యమణగెను ; నచట ససత్యముండె ;
జారచోరత్వములకు నాధారమయ్యె
నార! కలికాల మహిమనే + మనితలంతు ||

83

గీ|| సజనులకెల్లెడల మనస్తాపములును
నీతిరహితులకెందును + నెయ్యములను

రాజహంతకులకుగొప్ప, రాజ్యములును

నార! కలికాల మహిమనే + మనితలంతు ||

84

జగద్రక్షకా! నామనోభైర్యమును సీతెఱింగియేయున్నావు.

సీ|| ఇంటఁదిని, యింటివాసము, లెంచలేక,

కృతకృత్యంబుఁ గనలేక + ఘోరమణప,

నిలిచియున్నాడ! నాప్రాణముల నెసంగ,

చిట్టచివరకుబోరాడు + చింతతోడ ||

85

ఏమహారాజానాశ్రయించి పేదరికము నెఱుంగక సుఖించుచుంటినో,

ఏధర్మప్రభుని సాహసపరాక్రమములు రిపురాజులగుండెలు బ్రద్దలుచేయునో,

ఏప్రభువర్యుని సత్సార్గప్రసన్నము దీనుల కాధారభూతమయ్యెనో,

ఏరాజు సత్యవీక్షునవర్తనుడో, అతనికి సుఖమగుగాక, దురితములు దూరము
లగుగాక, జయంబగుగాక.—

(చంద్రహానుఁడు ప్రవేశించి లోనికిబోవుచుండును.)

సేవ|| రాజకుమారా! నిలువుము. లోనికిఁబోవలదు.

చంద్ర|| ఏమిరా! అడ్డుపెట్టెదవు. మా అమ్మనుజూడవలెను.

సేవ|| ఇది సమయముకాదు.

చంద్ర|| నీకేమి వెట్టియెత్తినదియా! అమ్మగారి సౌధసమునకుఁ బోవుటకాజ్ఞయా?

సేవ|| దేవరా! మన్నింపుడు. ఇప్పుడువలదు.

చంద్ర|| ఇదేమివిపరీతము? సేవకా! నన్నుపోనిమ్మా! అమ్మగారి నొకవిషయమడుగఁ
దలచి పోవుచున్నాను.

సేవ|| తండ్రీ! ఆవిషయము నాకుఁజెలుపరాదా? సీసంకయము నేనుచీర్చెదను.

చంద్ర|| నీకుఁ జెలుపరాదు.

(స్వగతము)

ఆ-వె|| తోడిబాలురెల్ల + తోచినట్లుగహేళ

నంబుఁ జేయనికమఁనంగఁజాల;

నమ్మతోడచెప్పి + నమ్మదిఁగననుంటి,

నాం! లోనికేగ + నడ్డుపెట్టె ||

86

(ప్రకాశముగా) సేవకా! నేను పోయితిరవలెను. అడ్డుపెట్టకును.

సేవ॥ రాజా! నీమేలుఁగోరి పడుకొనుచున్నను. గ్రహింపవైతివి. ఈఖడ్గముచే నా శిరము ఖండింపుము. వెనుకఁబొమ్ము.

చంద్ర॥ సేవకా! నీవు మంచివాడవు. సత్వరమున కారణమెఱింగింపుము. నాకు మఱిత భయమగుచున్నది.

ఆ.వె॥ జనని సౌధమునకుఁ , జనినఁ దప్పేమయ్య,

ఆత్మజుండఁగానె , అమ్మగాదె

భేదమేమిమాకు , భేదముగల్పింపఁ

దలఁచితీవు, నీకుఁదగదు సుమ్మ ॥

87

సేవ॥ అయ్య! అంతఃపురవార్తలు దుర్వార్తలుగానున్నవి. సేనాధిపతి సదా నగరుల నివాసము చేయుచున్నాడు. నిజానిజములు భగవంతునకెఱుక. తరువాత తమదయ.

ఆ.గీ॥ ఇన్ని నాళ్లుగనితి , నీరాజ్యమునుసేను

వినను, గనను, నేటి,విత, లెవును

అకట, రాకుమార ! , హత్యలుజరుగఁగా

నున్నవనుచు, భయముఁమొందుచుంటి ॥

88

చంద్ర॥ సేవకా! బాలులెల్లరును హేళనము జేయుచున్నారు. నాహృదయాంవోళనము పరమేశ్వరునకే తెలియును.

మత్త॥ అమ్మ నీచునిగూడువా? విని, , యంతరాత్మనడెట్లు నే నమ్మవచ్చును? తోడిబాలురు , నన్ను హేళనచేయఁగా ;

సేవ॥ నిమ్మలక సరకురుండిందుల , నేలవాసముఁ జేసిమీ

యమ్మతో సరసంబులాడఁగ , నానా! లోకముమెచ్చునో !॥89

చంద్ర॥ సేవకా! నీవెంచేది దాగియుండుము. నేను పోయెదను. అలస్యము చేయఁదగదు.

గీ॥ జననమొందితి రారాజు , తనయుండనయి

చేతబట్టితి ఖడ్గంబు , చింతయేల ?

పాపము హరిఃపరజేతు, నాప్రాణమైన

విడుతు ; క్షత్రియుడైత్రంబు + విడువనొల్ల ॥

90

(నిష్క్రమించును.)

(అనిక యెత్తబడును.)

(చంద్రహాసుఁ డొకవైపునను, మదన సేనాధిపతియు మఱియొకవైపుననుండురు.)

చంద్ర॥ ఏమిరా ! సీచా ! సీవిక్కిడికేలవచ్చితివి ?

సేనా॥ మీ ఆమ్మనడుగుము.

చంద్ర॥ తల్లీ ! వీనిసేలఁ బిలిపించితివి ?

మద॥ కుమారా ! శాంతింపుము. కూర్చుండుము.

చంద్ర॥ ఇప్పుడీ మన్ననలుపనికిరావు. వీనిసేల పిలిపించితివో మొదటచెప్పుము.

మద॥ అతడు సేనాధిపతిగాడా ? పనిగలిగియే వచ్చెను.

చంద్ర॥ రాజుతో నతనికి పనియుండునుగాక. సీతో సేమిపనికలిగె !

మద॥ తరువాత చెప్పెదను.

చంద్ర॥ అమ్మా ! అట్లుకాదు. ఇప్పుడే చెప్పవలెను.

మద॥ నాయనా ! త్వరపడవలదు. నీకు చెప్పకపోదునా ?

చంద్ర॥ సీచుని సాంగత్యమువలన దుర్యోధము చేకూరునని నీకుఁజెలియదా ! అందున వీడు దుర్మార్గుడు. స్వామిద్రోహీ. ఛండాలుడు. ఇట్టి అధమాధముఁడు నీకు ప్రియుఁడాయెనా ? నిజముపలుకుము. అబద్ధమాడకుము. వీడేలవచ్చెనో చెప్పుము.

సీ॥ సందుగొందులజనులు నిశ్శృంకముగను

బలుకువార్తలు చెవులకు + ములుకులయ్యె

ఇట్టివానికి చనవిచ్చు + తెంతహాని ;

ఎంచవైతివి, మనకీర్తి + నింతయైన ॥

91

అయ్యో ! అమ్మా ! వీనిని చూడఁజూడ దేహమున మంటలధికమగుచున్నవి. మా కొంపగాల్పనెంచితివా ?

సీ॥ ఇంతపేరు ప్రతిష్ఠలో + నింతవరకు

కాలమునుదోయుచున్నాము ; + గాని సీపు

అడుగు పెట్టికులంబు లయంబుఁజేయ,

నెంచుచున్నావు ; దుష్కిర్తిఁ * ముంచినావు ||

92

మదన! తండ్రి! తొందరపలదు. తొందరపలదు. నేనుజెప్పెదను. లోనికిరమ్ము.

(ఇరువురు నిష్క్రమించుదురు.)

(మరల ప్రవేశించుదురు.)

చంద్ర!

న్య ప ద.

అమ్మ నీవాక్యము - లతివిచిత్రములు,

సమ్మతింపఁగఁజాల - సుమ్మయేమైన;

మద! తనయనీ విటులాడఁ - దగదునామాట

వినినన్న మన్నింప - విన్నవించుచును;

చంద్ర! తల్లి! నీచునిపొందు - తగదుదుర్వార్త

తెల్లలోకమునిండె - నేమందునకట;

మద! వాని నేవిడనాడి - బ్రతుకంగలేను

నానోముఫలమయ్యె - నన్నింతచేసె.

చంద్ర! రారాజునకుబుట్టి - రమణియీఖలుని

వీరత్వమునకునే - వెన్నకేగుదునె?

సేనా! వెనుకకుబోకున్న - వ్రేటుచేనిన్ను

బనుపుదుగాకనీ - బాబునుజూడ.

చంద్ర! ఏమిరాదుర్వార్త - యింతప్రేరేదపు,

నీమరణమునేడు - నిక్కముసుమ్ము.

మద! హా! మనోహర! వీని - నడలింపఁబోకు,

నాముద్దుబిడ్డఁడు - నామాటవినును.

చంద్ర! నాతండ్రికీవార్త - నయమునఁదెలిపి

నీతలనఱికింతు - నింతనిజంబు ||

93

సేనా! మదనా! దీర్ఘాలోచనఁజేయుము.

మ॥ ఘనరోమంబునవిను రాజుకడకేగవచ్చు ; నివ్వార్తలా
తనికి జెప్పగవచ్చు, నంతటను నాతండుగ్రుండై జీవముల్
గొనవచ్చు, జెడువచ్చు, నాపదలునీ * కున్ నాకుసంప్రాప్తమా
గనుక వీడు సుతుండటంచు విడువంగారాదు సుమ్మిప్పుడు॥ 94

మద॥ అయ్యయ్యో ! సేనాధిపతీ ! ఎంతమాటాడితివి ? వీడు నాకన్నకుమారుడే,
కరుణాకరహృదయుడే, సుందరాంగుడే, చిన్నిపాపడే, పీనినిచంపు
టకు నేను సమ్మతించెదనా ? అటుపైన నాప్రాణములుండునా ?

చ॥ కడుపునమోసిమోసి, కడుకన్దములంబడి దైవసత్కృతం
బడసిన చిన్నిపాపని, యమామాయకు నెట్టులజంపుమందు, నా
కడుపు వినాశ మొందిన, సుఖంబులు నాకవియేల, ప్రాణము
ల్విడుతునుగాని పుత్రునవశీలవధింపగ సమ్మతించునే ? ॥ 95

చంద్ర॥ అమ్మా ! ఇప్పుడైనను పీని దుస్వభావము నీకుఁబెలిసెనా ?

కం॥ మనయింటఁబెరిగి హాయిగ ;
ననుదాఁ జంపునట, వీనినమ్మగఁదగునే !
ననుగాదు నిన్ను సైతము
దనక త్తికి బలిగనిచ్చు * దయమాలి, తుదక ॥ 96

మదన॥ పుత్రకా ! భయంపడకుము. నిన్నితఁడు వధింపఁడు. నామాటవినవా ? నా
మానము గాపాడవా ? నేను తల్లినిగానా ? నాతంపులను నీవు మన్నింప
కున్న నెవరుమన్నింతురు ? నాయనా !

సీ॥ కడుకన్దములకోర్చి * కడుపుననవమాన
ములు భరించితినిన్ను * ముద్దుబిడ్డ
నిను బెంచుటకుఁగాను * నిత్యపథ్యంబులఁ
జేసిపోషించితిఁ * జిన్నితండ్రి

సీసస్థణంబులు • సీదివ్యరూపంబు

గనిసంతసించితిఁ • గన్నపుత్ర

నినుజూడకయినను • నిముసమైనను మన

లేకవేసఁతిని • నాకునూర

గీ॥ నామనుంగడ, నాయాన • నాసుఖంబ,

జీవములు సర్వమునుసేవె • చిన్నికుట్టి;

నన్నుమన్నించి, ప్రేమించి • నామొరాల

కించి, నాలోపములను తుఁమించు, తండ్రి ॥

97

సేనా॥ కోమలీ! బుద్ధిహీనుడనై, నీమాటలనమ్మి, నీహాహము నిజమనుకొని, నన్ను
బరమానందమున ముంచుదువని నమ్మితిని. నేనుచేసినపనికి నేనే నిందితుడను.
పదివేల నమస్కారములు.

చ॥ తెలివియొకింత లేక, కడుఁదియ్యని పల్కులకేనునమ్మి; నీ
వలపు నిజంబటంచు, ననుబాయవటంచును, నిశ్చలాత్మతో
గలియుదువంచు న్నాకిక నుఖంబెయటంచును జింతఁజేసితిక
నలినదళాక్షి! కాలనడంబునకేగెదనిప్పుడే నుమా ॥

98

నీవు నీకొడుకును జంపుకొనకుము. నన్ను జంపింపుము. దాన నీకేమికోఱత? నీకు
నేనుగాకున్న వేటొకఁడగును. ఇన్నిమాటలు నాకేల. ఈకత్తిచే నీవే నాతలనరుకుము.
(అని సాగిలబడును.)

మదన॥ మనోహరా! లేము లేము. నీకు నాప్రాణమిచ్చెదను. నీకొఱకై నాప్రాణము
నర్పించెదను. భయపడకుము. వీనినిక భయముచే స్వాధీనము చేసుకొనఁ
జూచెదను. అప్పుడును మూర్ఛముపట్టిన, నీస్వాధీనము చేసెదను. కొంత
తాళుము. నామాటనమ్ముము.

చ॥ నినువిడనాడఁ జాలుదునె ? • నీప్రప్రియుండవు; నన్నుబ్రోచున
జ్జనుండవు; ప్రాణమిత్తుండవు; • శాశ్వతసౌఖ్యము నిచ్చుభర్తవుక
తనయునిమీఁద ప్రేమనికదప్పితి, కోపముచేతలొంగునా
యనిపరికించుదాన, వినఁదా? వినకున్ననుజంపువైలమే ॥

99

(అనుచు కుమారునిపంకనిరిగి)

ఏమిరా! ఈయనంత మున్నులకడఁజూపక, రహస్యముగానుండువలెను. నయమున నిన్ను బ్రతిమాలితిని. ప్రార్థించితిని. ఓమించుమంటిని. నీవు నానుతుడనిచలఁచి మాట్లాడుకుము. నీవు నామశత్రుఁడవైతివి. నాప్రాణములఁ దీయనున్నావు. ఇతరులకు లేదు. జాలిలేదు. సంతాపములేదు. పుత్రవాత్సల్యములేదు. ఏమియునులేదు. సాహసము, తెగువ, షోత్రము, నన్నావరించినవి.

గీ॥ ఇంతదనుకను హితబోధఁలెంతయేని
జేసితినిగాని నామాటఁచెవినిబెట్ట
కున్నవాడవు, ప్రాణములున్నవరికు
ఏని, నావిభు, నెడబాయ * లేనునిజము ॥ 100

గీ॥ సమృద్ధించితివేని శాశ్వతసుఖంబుఁ
బడయనున్నావు, సత్కీర్తి * బడయఁగలవు
మాటవినకుంటినా, దయఁమాలినిన్ను
జగపనున్నాము, నేడు, నిఁస్సౌశయముగ ॥ 101

శంకర॥ (స్వగతము)

నైవమా! సర్వమును వినుచున్నావు కదా.

మ॥ జననంబొందెను రాజచరితమున, స్వచ్ఛబైన సద్గౌరవం
బునుగాంచె నురనాధుబోలినవిభుఁ * బాదె, యశోధామయై
క నె నన్నుఁ గడకీర్తినిచితమురిక * గామించిమర్యాదలే
కను మావంశము మాపుమాపదలఁచెక * గాబోలు భోగేచ్ఛమై ॥

చ॥ పాలతుల కీవికారములు * పుట్టుకతోడనే పుట్టుగాన, నీ
తులు పదివేలుసెప్పిన, మఁతుల్ నరిగావది, యెట్లటన్న, బె
బ్బులి నెఱొబ్బి నుచ్చికను * బోవణచేసిన, వాని నెప్పుడో
తలదిగమింగి చంపుటకు * దామది నెంచె, నైజబుద్ధిచే ॥ 103

పుత్రుడననియైన విచారింపక, తల్లి మోహవేషముచే నీచురివిడ నాడలేక, నన్ను
పథించునని పలుకుచున్నది. రాజవంశమున జన్మించి, దుష్కీర్తిలోనునుటకన్న, ప్రాణ

ములఁ బాయుటయే పరమధర్మము. సకలజీవులును ఎప్పుడయినఁ జాపవలసినదేగదా !
అందులకు భయపడను. గాని రాజ్యమికపొందనున్న చెడుపేరునకు విచారించుచున్నాను.
దీనరక్షకా! ఆపద్యాంధవా !

గీ॥ కలుషమెఱుంగనినన్ను వీరలువధిప
నున్నవారలు, సిద్ధమైయున్నవారు
ప్రాణములఁబాసి నీపాదపద్మములను
గొలుచుచుండెద నిర్మలగుణముతోడ ॥ 104

(ప్రకాశముగా) తల్లీ !

గీ॥ నీకుఁబుట్టిన దుర్బుద్ధి * నిన్నె యణచు
కడకు నీమానమునువీడు * గావఁబోడు
నీచవృత్తినివీని సాన్నిధ్యమందు
గొలువనున్నావు, దుష్కర్మఫలముచేత ॥ 105

కం॥ ననునఱుకుము, కాల్పుము, నీ
మనవిని, వినఁజాల, ధర్మమార్గమువిడువక,
జనియెద, హాయిగ, నిశ్చిం
తను, శంభునిగొల్వగా, ముందంబున, నేడే ॥ 106

నీపనిఁగానిమ్ము.

తండ్రి! పార్వతీరమణా ! ఇది నాకడమొక్కము.

చ॥ జనకుఁడు శుద్ధమానసుఁడు * సజ్జనుఁడార్చనుతుండు, శాంతుఁడా
తనినెటుగాచెదో, కులము * దారుణదుస్థితిచేత సంత్యమొం
దును గదయెట్లుకాచెదవో * దుష్టుల నెట్టుల సంహరించి స
జ్జనులను బ్రోచెదో, ధరనశాంతిని నెట్లాగించెదో, శివా ॥ 107

తరల॥ సకలజీవుల కెందుఁదప్పదు * చావుపుట్టుకతోడనే ;
అకటనామది కింతయేని, భయంబుగల్గదుగానమి

మృగము నిశ్చలభక్తితో భజించెదన్ బరమాత్మ! నా
సకలపాపములన్ హరించి యశంబునిల్పుమ, కావుమా॥ 108

(చేతులను జోడించి కన్నులుమూసికొని)

ఆ-వె॥ శ్రీమహేశ! శంభూ * శ్రీ పార్వతీనాథ!
సకలలోకభర్త! * సాధుమిత్ర!
ఫాలనేత్ర! సుజన * పాలనకర్త! శ్రీ
శంకరా! మహాత్మ! * శరణు, శరణు ॥

109

(సేనాధిపతి, చంద్రహాసుని బలవంతముగ బట్టుకొని లోనికిపోవును.)

(అవనిక జారును.)

వ స ం త ప భ.

చతుర్థాశము - ప్రథమరంగము.

(వసంతుడు దైవప్రార్థన చేయుచుండును.)

పసం॥

[అనుబంధము 10.]

ఉ॥ సనక సనందనాది, మునిసత్తము లెవ్వని పాదధూళిదా
మనయముఁగోరి, భక్తిమెయి నాత్మ భజింతురు; సర్వజీనరా
శినిభరియించి, చుష్టులకు శిక్షకుడై, ఘనుడై, మహాత్ముడై
మునిజనసేవితుండయిన * పూజ్యునినాతని సన్సరించెదన్ ॥ 110

మ॥ కరుణాసింధువు, సద్గుణాన్వితుఁడు, లోకంబేలుసర్వాధికుం
డరవిందాత్ముఁ డనంతుఁడవ్యయుఁడు, మాఁరాకారుఁడత్యంతకు
ర్భరదారిద్ర్యదవానలాంతకుఁడు, శ్రీరామార్చితుం డాద్యుడి
ద్ధర ముక్తోహమునంహరించి, సదయాత్మగావగా మృక్కెదన్
ఏమహాత్ముఁడుసృష్టి, స్థితి, లయాదుల కాధారభూతుడో,
ఏపవిత్రుని నామోచ్చారణ మెంతటిపాపములనైన వినాశముసేయనో,
ఏపరమాత్మ దీనార్తిభంజనుడో, దయార్ద్రస్వభావుడో, సజ్జనరక్షకుడో,
సర్వదురితసంహారకుడో, వానినాశ్రయించెదను. ప్రార్థించెదను. దృఢభక్తిని
సేవించెదను.

తల్లడీ! ప్రపంచమంతయును నీస్వాధీనమై యున్నది. నీయాజ్ఞల కెదురుచూచు
చున్నది. నీవు దయామయుడవు. నిన్ను సేవించువారల కెన్నటికి పాపములంటవు.
నిత్యానందమునునుదురు.

కాని జేవా!

గీ॥ కష్టములకోర్చి, నావెంట * గహనములకు
నడచి సకలోపచారిము * లెడతెగకను

జేసుచుండిన ప్రభ నేమి , చేసితయ్యె ;
బ్రతికియున్నదొ ! విడిచెను ! ప్రాణములను ॥ 112

గీ॥ వలదువలదంచుఁ బలుమారు , పలికియుంటి
సడవులను గడుగిప్తముల్ , బడచువంటి,
మెటరావలదంటి, నే , వేషకొంటి,
హాయిగానుంటి, సిగితి , సరయకుంటి ॥ 113

సీ॥ కళ్యాణి నావెంటఁ , గాననసీమల
కరుదెంచె ; సత్కృప , సరయరయ్య ;
మోహనాకార, ప్రమోద మొందుచుఁబతి
భక్తిని, విడచుగాపాడరయ్య ;
తోడినెచ్చెలుల, బంధువులను, బాటింప
కేతెంచె, దయను, లోనెంచరయ్య ;
కీరవాణినట, ముక్తికిడిధాత, యుంచెనె
ట్టల, నున్నదో, నాకుఁ , దెలుపరయ్య ;

గీ॥ కానడాయెనె, సద్గుణ , గరిమనై న
మాలవిధి, మమ్మునిబ్బంగి , మాడైనయ్య,
మీవరాళిని బ్రేయసిఁ , గావరయ్య,
సూర్యచంద్రాది దేవతాచార్యులార ! ॥ 114

అక్కటా ! ఈవిచారము, పరితాపము, సంకటము నన్నాజన్మాంతమును విడ
నాడనుగాఁబోలును. వలదు వలదన్న వెంటవచ్చి, భక్తివిశ్వాసములలో సకలోపచార
ములజేయుచు, నన్ను నిమగ్నమైనఁబాయని నాయర్థాంగలక్ష్మిని గహనముల విడనాడి
వచ్చిన మహాకవినాత్మడను, కృతార్థుడను, దుర్మార్గుడను, అయ్యో ! ఆమనోహరాకారము
కరువుదీరఁ జూడగలభాగ్యము నాకుఁగలదో, లేదో, మనోహరీ ! ఆపాపాత్మురాలు
నిన్ను వధింపుడని ఛటులకాజ్ఞాపించినప్పుడు, వెఱవక, భయపడక, విచారమొందక,
నాపాదములందడి : : నాధా ! దివికేగి పరమేశ్వరుని నన్నిధానముననుండెదను. మీరు

భర్త మార్గమును విడువకుం'డని. నాకు భార్యముఁ గలిగింపలేదా! ఆడపుల నన్ను బాసి
నివాసమెట్లు చేయఁగలిగితివి? ప్రాణైక్లుఁబుచ్చుచుంటివి? నిన్నో దారువార లెవరు?
నీధియుముఁదీర్చి రక్షించువార లెవరు?

కోమలీ! మనోహరీ, ప్రాణేశ్వరీ, ప్రభా, (అని మూర్ఛిల్లును)

సన్యాసి॥ (ప్రవేశించి) రాజా! లెమ్ములెమ్ము. ఇంతవిచారమేల పడుచుంటివి?

వసం॥ (లేచి కూర్చుండి) ఆర్యా! తామెవరు? ఇందు రాగతంబేమి?

సన్యాసి॥ మేము త్రిలోకసంచారులము. మాకు రాఁదగని ప్రదేశములెందునులేవు.
సర్వమును మేమెఱుఁగుదుము.

వసం॥ మహాశయా! చిన్నచిన్నపముగలదు.

గీ॥ సకలలోకైక వాసులై, సర్వమెఱిఁగి

యున్న వారలుగాన, నా, విన్నపంబు

నాలకింపును లే? నిజ, చూడఁగలరే?

పుత్రవాత్సల్యమున, నన్ను, బ్రోవఁగలరె ॥ 115

కం॥ పలికిన నెమరాడదు, న

వృల్లకేనియు బాంకురాదు, పాలఁతుక, యేకా

నల, “చెలికాడా” యనినను

దలచుచు, బలువెతలఁబడుచు, దాఁ దిరిగెడినో ॥ 116

సన్యాసి॥ ప్రియమిత్రమా! నీపలుకులువిని సాంపుగనున్నవి. ఆశ్చర్యమును గొలుపు
చున్నవి.

చ॥ జలిబిలిముద్దుపల్కులును, జెల్వగురూపము, రాజ్యమేలఁగా

నలసిన మోముకాంతియు, ప్రభాత దినేశునిబోలు తేజముఁ

గలిగి, విరాగిరూపమునఁ గాలముఁబుచ్చుట, వింత; యింకనీ

కిలనొక భార్యయుఁగలదె! ఏమివిచిత్రము ప్రాణమిత్రమా ॥

మనోహరాకారా! నీకు భార్యయును గలదా! అయ్యో! ఆమె నేమిచేసితివి?
ఆమెనీతిగతులునీవెఱుఁగవా? ఏమిచోద్యము?

వసం॥ మునికుమారా! నే నబద్ధమాడువాడనుగాను. దయచేసిచెప్పుమా.

కం॥ కలదొక్క సతీమణి, నా

కులసతీ, యథాంగలక్ష్మీ - గుణగణములు నా

కలవియె వర్ణంపఁగ, నా

పొలతినిగని యున్నజెవును - పూజ్యతఁగనుమా ॥ 118

సన్యాసి॥ వసంతా! భార్యయన నింత ప్రేమగలవావవు, గహనమున నేల విడిచివచ్చితి.
ఎయ్యా? వెంటఁదీసుకొని రాలేకపోతివా? లేక నామెను మోయఁజిసి
వచ్చెనా? త్వరపడుము మిత్రమా! నేను గొన్నిదినములకు పూర్వము
(అలోచించును)

వసం॥ ఆర్యా! పదివేలవందనములు. వయచేసిచెవుమా, నే నీతాపముఁగించుట
కష్టసాధ్యము.

సన్యాసి॥ ఆయ్యా! క్షాపకము చేసుకొనవలదా? నీవెండ్లాము స్థితిగతులు నన్నడుగు
దువని కలఁగంటినా యేమి? మించినదిలేదు.

వసం॥ మాటలచేతనే కాలముబుచ్చుచుంటిరేమి స్వామి!

సన్యాసి॥ తాళుమా యింత నేవు. ఇప్పుడు తొందరగలిగెనా? కొన్నిదినములకుఁ
బూర్వము నామిత్రుఁడగు యోగీశ్వరుని కుటీరమున నేను గొంతకాలము
వాసముఁజేసితిని. అప్పుడు—

వసం॥ (లేచినిలువంబడి) మునికుమారా! అయోగీశ్వరుఁడే, అకుటీరమే, నాభార్య
యునందేగలదు. ఇప్పుడందుండెనా! అందుండెనా చెప్పుము? అయ్యా!
ప్రాణేశ్వరీ! సకలాభీష్టప్రదాయినీ! సర్వసన్మజాలంకార ప్రభా!
ప్రభా, ప్రభా,
(మూర్ఛిల్లును)

సన్యాసి॥ (స్వ) అక్కటా! నామనోహరాకారుని, నాజీవితేశ్వరుని జూచిచూడక
పూర్వమే, లోనుద్యవించిన మోహమింతయనఁజాల. వెంటనేకొలిపి
గాఢాలింగనము జేయనుంటిని. పైబడనుంటిని. గాని యోగీశ్వరునాజ్ఞ చే
నణచియుంచవలసివచ్చె. అయ్యా! ప్రాణేశ్వరుఁడెంత బడలియున్నాఁ
డు? సర్వకాల సర్వావస్థలయందును నన్నే స్మరించుచున్నాడు. ఇం
కెంతయని మరుగుపెట్టఁగలను? తాళఁగలను.

కం॥ కనులారఁగఁ బ్రాణేశ్వరుఁ

గనఁగల్గిన పుణ్యమొంచ-గాఁ నలవియె? న

వ్యూహమున, సను, దలచుచు, ను

డను, గన, నింకెంతయో ; క-టా, సై వక్తృపఠా ॥ 119

(ప్రకాశముగా) రాజా ! లెమ్ము. విచారపడుము.

జనం॥ మునికుమారా ! ప్రభు యెందుడునో దాచకచెప్పుమా. నీమేలు మరువను.

సన్యాసి॥ మదనాకారా ! ఇంతవిచారము తగునా ? అడుదానివలె విలపించుచున్నా
వేమి ? ఆమెరూపమైనను జెప్పకుండిన, నాకెట్లు తెలియును ? మంచిసౌంద
ర్యవతియాయేమి ?

జనం॥ అర్యా ! నేనెంతని వర్ణింతును ?

మ॥ మోముచంద్రునిబింబమే ; సతి-మోవిబింబఫలంబె ; యా

భామనవృత్తులు నిండువెన్నెల - భాతినెప్పు మునీశ్వరా !

రామకంఠనినాదమా, యతిరాజ మీస్వరమేయగుణ

ఓమహాశయ ! సుస్వరంబున * నుండుగాడె, శమింపుకీ ॥ 120

స్వామి ! నన్ను మన్నింపవలయును. నాభార్య కంఠనాదమునకును, దను కంఠ
నాదమునకును భేదములేదు. మఱియు (అలోచించును.)

సన్యాసి॥ ప్రియమిత్రమా ! అలోచించుచున్నా వేమి ? నీమేలుగోరి యున్న వారిదస్సర
పైతము సిగ్గుపడుట, తగునా ? మనమిప్పుడు మిత్రులమైతిమి. సర్వము
నెఱింగింపుము.

జనం॥ మిత్రమా ! నాయాపద్మాంధవుల సమక్షమున నాకేమిసిగ్గుగలదు ?

కం॥ వనితారత్నము, రూపం

బున, వయసున, శీలమునను * బోలికయందుకా

నినుఁబోలు, మధురభాషా

లనుజేయును నీకుంబలెనె * లాలనమదితో 121

సన్యాసి॥ మిత్రమా ! దుఃఖసాగరమున మునిగియున్నారని మీసన్నిధికి వచ్చినందుల
కింత పాపమా ! ఇంతయన్యాయమా !

అయ్యో ! నావలె నీభార్య యందునుచున్నావు. పైబడెదవునుమా. నాకు
భయమగుచున్నది. కాముకుల వెలయ నమ్మగలరు ?

సీ॥ ఇంత చెప్పియు తుడికు, సీకాంత, నన్ను

బోలునని యుగ్గడించితిఁ మేలుమేలు,

ఇంత పాపము తగునె! సీచెంతనూడ

నెల్ల, మాటాడనొల్ల, నాఁయుల్లమడలె ॥

122

(అని లేవబోగా)

వసం॥ (పట్టుకొని కూర్చుండబెట్టి) మిత్రమా! భార్యవియోగమున నున్నాడఁగాన,
మియిగువురిరూప మొకటిగనుండుటచే నట్లనుట యన్యాయమా? అయ్యో!
నన్ను విడనాడిపోయెదవా? నిన్నుఁజూచిన నాకు పరమానందము గలుగు
చున్నది. విచారములన్నియు మాయమగుచున్నవి. దయచేసి నన్ను విడువ
కుమా.

[అనుబంధము 11.]

సన్యా॥ సీమాటల నమ్మజాల, నేనేగదను.

వసం॥ పలకు మిత్రమా! పోవలదు. నేనును సీజెంటువచ్చెదను.

(రాజు దుఃఖాక్రాంతుడై ప్రవేశించును.)

రాజు॥ (స్వ) సోదరుని జేతులారవధించి, ఈ దురితాత్ముఁ డెంతసంతోషముగానున్నా
డు? అట్లా యిట్టి ఛండాలుఁడు లోకమున నెందైనగలఁడా?

మ॥ మునివేషంబుధరించి, సర్వజగతికా మోసంబులోముంచి, నా
తనయుంబట్టి వధించి, నిర్భయముగాఁ దానించు సన్యాసిగో
డను భాషించుచునున్న వాడకట, ఛండాలుండుగాఁబుట్టకే
జననంబొందెనదెల్లొ? నాకడుపుగాల్చుక వీడుపాపాత్ముడై ॥123

(ప్రకాశముగా) వసంతా! ఇటురా,

వసం॥ తండ్రీ! పందనశతంబులు. నాయనా! ఇంతటి కృరాకారముననున్నారేమి?

రాజు॥ ఛండాలుఁడా! తమ్ముని జేతులారబట్టిచంపి, విచారముమాని, నన్నిట్లుడుగు
టకు నోరెట్లాడె? అయ్యో! కుమారునిజంపితివే, నాకుమారుని వధించితివే!
కతినాత్తా! నీముఖమును జూడవచ్చునా? నిన్నేమిచేసినను బాపమంటదు.
మహాద్రోహివి.

సీ॥ ఏపాపమెఱుంగని + నాపాపనెట్టుల
 వధియింపఁజేతులు + వచ్చె, ఖలుడ ;
 నీరాజ్యమునుగోరి + నీకేమియపకార
 మొనరించె నాసుతుఁడోమదాంధ ;
 మాయవేసమువేసి + వకానివృత్తినిజూపి
 కడకిఁజేసితే + కలుషహృదయ ;
 దాయాది శత్రుత్వ + మయ్యారె ! చూపినా
 కుష్టనిజంపితి + క్రూరకర్మ ;

గీ॥ అయ్యయోవాడు నీతమ్ముఁడంచుదలచి
 యించుకేనియు దయనులోనుంచవైతి ;
 వితయాగడమిది తగ్గునే? వినాశ
 మొందుకాలంబు నీకు మున్నుందునడువ ॥ 124

పసం॥ తండ్రీ! తిన్నగావచింపుడు. అయ్యో! నాతమ్ముడు వధింపబడెనా? అట్టి
 దుష్కృత్య మొనరించినదెవరు? సోదరా!

కం॥ విన్నదనంబున నాకడ
 “కన్నా”యనివచ్చి, ప్రేమ + నాలింగనము
 మన్ననలఁ జేయుచువు, చి
 న్నన్నా! నిన్నైవరుజంపె + నన్యాయమునకా ॥ 125

రాజు॥ ఓరిపాపాత్ముడా! నీవక్క-వినయములు నేనునమ్మును. నీవగవులను బాటిం
 పను. నీదుర్మితి నణచుకుండను. మాయమాటలుమాని సత్యముబలుకుము.
 ఓరీ! కఠినాత్మా!

గీ॥ మూలమాదిగలకునైన + జాలిగలదు,
 ఎంతకఠినంబా? నీహృదయాంతరాత్మ
 బాలునెబ్బంగి సీకర + వాలమెత్తి,
 యటవ, గుత్తుకఁదెగఁగోసి + తయ్యో! దుష్ట! ॥ 126

వసం॥ తండ్రీ! నేనేనంపితినియో పలుకుచున్నారు?

రాజు॥ ఇంకిను నమాయకత్వము నటిగించెదవేమి?

వసం॥ జనకా! నే నేకపటమెఱుంగను. మీకు మహోద్ధవనల నెవరుపజేశించిరి? మీరెట్లు నమ్మితిరి? అంతటిపాపమున కొడిగట్టుకొందునా? సత్యమును బలుకుచున్నాను.

కం॥ జనకా! రాజ్యము, సంపద,

ఘనభోగము విడిచినేను + కానలనెటులో

మనుచున్నను, ననుబంధన

మునఁ దెచ్చితిరిటకు నేఁడు + మోసమువచ్చెన్ ॥ 127

కం॥ ఘనభోగంబులు, సంపద

లును రాజ్యంబులును సిరులు + లోలోననశించునటంచు నెంచి నిశ్చి

తను శంభునిగొలుచుచుంటిఁ + దడయకనడవిన్ ॥ 128

తండ్రీ!

గీ॥ ఎట్టికపటంబుగాని నే + నెఱుంగనయ్య,

సంగ్రహవి సోదరుని నేను + జంపనయ్య,

నమ్మిననుసంతోషము + నమ్మకున్న

మరలనడచెద నడవుల + దిరుగులాడ ॥ 129

రాజు॥ అయిన నీకేమియును తెలియదా?

వసం॥ జనకా! మీపాదములూన, సూర్యచంద్రులూన, నేనెఱుంగను.

రాజు॥ ఈ సన్యాసయోగము? నీకెట్లు స్నేహమాయెను?

వసం॥ నేనిదివరకు నివసించిన యోగేశ్వరుని కుటీరముననుండెనట. దానినిబోవుచు నా కడకరుగుచెంచె.

రాజు॥ స్వామి! అంతయును వినుచుంటిగదా! ఈమహ్మత్వ మెవరుచేసియుండును?

సన్యా|| రాజా ! మాకు సర్వమును తెలిసియున్నను, మేము నుడవరాదు. కొంతకాల
మునకంతయు నీకే తెలియవచ్చును. అడిగితివిగాన గూఢార్థముగా జెప్పె
దను. గ్రహింపుము.

కం|| వనితలు జంచల హృదయులు
ఘనమోహతురత నెట్టి * కార్యంబైనన్
వెనుదీయరు, పఠినైనన్
తనయునినైనన్ వధింపఁ * దలచెదరుత్పటిక * 130
(వసంతుడు సన్యాసితో నిష్క్రమించును.)

రాజు|| ఇంతచిత్రము నేనెందును జూచియుండను.

గీ|| తల్లి చంపుననుచు * దలచుటధర్మంబు
గాదు, వీడుచంప * లేదు నిజము
సుతుఁడుచచ్చె, గొప్ప * చోద్యంబుగాఁదోచె
గలుఁగులెవరు నాకు * గానరారు || 131

కొంతకాలమైన పిమ్మటనైన నిజానిజంబులు వైటరాకుండునా ?

(తెఱవంకజూచి) అహా ! సేనాధిపతితోడఁగూడి మదనాదేవి యిటువచ్చు
చున్నది. పుత్రవియోగమువలనఁ గలిగిన దుఃఖమునకు దాళలేక నాకొరకైవచ్చుచుండు
నా ? ఈసేనాధిపతి వెంటవచ్చుట కేమికారణము ? నేనిందుదాగి వీరిప్రసంగము లాల
కించెదను. (తెఱచాటునకుబోవును)

(ప్రవేశము—మదనయు, సేనాధిపతియు)

[అనుబంధము 12.]

సేనా|| మదనా ! ఇంతపంతము నీకుతగునా ? అనంత డేమియపకారము నీకు చేసి
యుండె ? నీమాటల కంగీకరింపలేదని బలికెదవు. పోనిమ్ము. ధర్మస్వయా
పుడగు నీనాథుడు శత్రువెట్లాయెను ? అయ్యో ! చంద్రహాసుని జంపిన
కారణముననే నేను విచారపడుచుండఁగ పట్టపిడుగువలె నిట్టికట్టడి పట్టు
పట్టుట వినవలసినచ్చెనే ! మదనా ! అలోచింపుము.

కం|| చిననాటనుండిపెంచిన

జనక సమానుండు రాజ * చంద్రుఁడవానిక

ఘనతర దుర్వధపాఠే

సిననే భరియింపలేని + సీ ! బ్రతుకేలా ? ॥ 132

కం॥ మనగుట్టు తెలియునని రా

తనయుని జంపితిని యముని + దండనకర్ణం

డను; చాలక యింకిను రా

జను జంపగలాడగ నెల్ల ? + శోకములేక ॥ 133

కం॥ ననుమన్నింపుము, నాదా

నిభోయెన, చాలు, నేభరింపను, మోహం

బున నెనరించిన కార్యం

బున కేవగఁజెందుచుంటి + బుద్ధిసెడగదే ॥ 134

నీకు పదివేలవందనములు. నన్ను విడువుము.

మద॥ ప్రాణపతీ ! యత్తాయుక్తములెఱుగక పలుకుచున్నావేమి ? నేను మనిషినిగా
ననుకొంటివా ? రాక్షసిననుకొంటివా ? నాకుతుని జంపించినందులకు నాకు
మాత్రము విచారములేదనుకొంటివా ? అయ్యో ! నేనీపట్టుపట్టిన కారణ
మెంతవెప్పినను విననేమి ?

గీ॥ దాసదాసీజనంబుల + చాలివేరు

గతిగనున్నది ; ధారుణీ + పతికివారు

విన్నవింపుదురటుమీద + నిర్మునన్ను

జగపఁబరవును ; నానుడి + సత్యమగును ॥ 135

ఇప్పటికైన తెలిసెనా ?

సేనా॥ ఇంతవరకు తెలియవిదేమిగలదు ? ఇప్పుడు క్రొత్తగ తెలిసినదేమి ? రాజనంశము
సంతయు నాశనముసేయుటకు నీవు జన్మించితివి. నేనుమాత్రము సమ్మతించను.

కం॥ మనగతి నితరులెఱింగిన

మనమాన ప్రాణములకు + మాన్యతచెడిన

జనపతివిని కడుఁగినిసిన

వినుమా ! నాజీవములను + విడిచెద ; మదనా ! ॥ 136

ఇది నామనోనిశ్చయము. తరువాత సీదయ. వారిప్రాప్తి.
మద|| నీవు చంపవలయు. నేనేచంపెదను. ఇంతకైన సమ్మతించెదవా.

సేనా|| నీపాపమున నీవుబోయెదవు. ఈగొడు నాతోడచెప్పకుము.
(ఇరువురు నిష్క్రమింతురు.)

రాజా|| (మందరికివచ్చి) [అనుబంధము 13.]

చ|| తులువనుగూడి, నాసుతుని * దుర్వధపాలొనరించి, నన్ను నె
ట్టులవధియింతునాయని, క*డుంగడు మాయలబన్ను చున్న దీ
పొలతి,కటా,“యమాయకులు*పూజ్యులు, కాంత”లటంచు బల్లువా
రలకిదియెల్లుతోచును? ధ*రక* దురితంబులడంగుఁజ్ఞుగా || 137

మ|| తనమానంబుఁ బరిత్యజించి, సుతునిక* దా గొంతుగోయించి, భ
ర్తనుజంపంగఁ దలంచుచున్నది విధాంతా! యిట్టిదుర్మాగక*జా
తిని బుట్టించితివేల? లోకమున నీ*తింబాపి చుర్నీతినిం
పనులోనెంచితి మెతహాని, సుజనుల్ * భగ్నంబుగాగూలరే|| 138

చ|| కటకట, దుష్టశిక్షణ, సు*ఖంబులనిచ్చును సజ్జనాశిషా
లిటికని రామచంద్రుఁ డవ*లీల మహాసురికోటినింతయుక*
బలుతరశ క్తిచే నణచి * పాలనసేయఁజేయున్ను, యిప్పుడి
క్కుటియులు రాక్షసాంశమునఁ* గొందరుబుట్టిరి కీర్తిఁగూల్పంగక*||

ఇప్పుడు సర్వమును జెలిసెగదా! సేనాధిపతిని మోహించి నాపుత్రునిజంపించి
నన్నువధించుట కెంచుచున్నది. ఆక్కటా! దాని నీకరవాలమున ఖండింపనుంటిని
గాని, యపకీర్తిని బాపుకొనగలనా? దేశదేశముల, నీకత, నిరాటంకముగా వ్యాపించి,
నన్ను జనులందరును బరిహాసముగాఁ జూచుచుండరా? రాజులెల్ల హేళనచేయరా?
కడకు నీచజాతివారికిఁగూడ నేను నిందాపాత్రముగానా? తరువాత రాజునైనేమి? ఎవరి
నైనసేమి? ఆక్కటా! ఎంతసాహసము! కడుపునఁబుట్టిన పుత్రునికన్న, మోహమే
ప్రబలమై యాధిక్యమై ప్రధమస్థానము నాక్రమించుకొనెగదా! ఇంకేటిబీపనము. ఇం
కేటిరాజ్యము, నేనేమిరాజును. పాపాత్ముఁడటా! నాకులము చెడుపుటకు, నాపుత్రుల

నాశనముచేయుటకు, నన్ను తుదముట్టించుటకు, నాకొంపఁగాల్పుటకు, నారాజ్యమును నింద్యముచేయుటకు రాక్షసాకారమున జన్మించి నీకార్యమును జేసికొనుటకు సిద్ధపడుచున్నావా! ఎంతపనిచేసితివి? ఇక సింహము భరింపలేదు. నేనును నాకుమారునితోఁగలిసికొనెదను.

(నిష్క్రమించును.)

చతుర్థాంకము - ద్వితీయరంగము.

రాజాంతఃపురము.

[పడకపై రాజు శయనించియుండును.]

(మదన ప్రవేశించును.)

[చేత నొకిగిన్నెలో పాలుంచుకొని యుండును.]

మదన|| నేటితో రాజుగతించును. వసంతుఁడూరలేడుగదా. నాసుతుఁడా మరణించెను. ఇక రాజ్యమేలువారెవరు? నాసేనాధిపతి, నాప్రాణపతి, నామనోహరాకారుఁడు. తానురాజై రాజ్యమేలుచుండ, నేను హాయిగనుండును. భోగాదిసౌఖ్యముల కాటంకముగలుగదు. నిశ్చింత, నిర్భీతి, నిత్యానందము. సర్వమును గలుగనున్నవి.

గీ|| ప్రాణపతియైన సేనాధి * పతినిగొలిచి

యతఁడు రాజ్యమునేలంగ, సతివిభవము

మీఱి, కాలముబుచ్చ, సమీపమయ్యె,

కోర్కెలన్నియు నెక్కట * గూడివచ్చె ||

140

(పాలగిన్నె బల్లపైనుంచి, వెళ్లిపోవుచుండగా, రాజులేచి)

రాజు|| మదనా! వెళ్లుచుంటివేమి? కార్యము వూర్తిగాచేసివెళ్లిన బాగుండును.

మదన|| చిత్తము. పాలుత్రాగెదరా? తెచ్చియిత్తునా! నాథా! కడుబడలియున్నారు.

సత్వరమున నాహారమును బుచ్చుకొనుఁడు.

రాజు|| మదనా! నామేలు గోరినదానవు నీవుగాక మరెవ్వరుగలరు. నీపతిభక్తిని, నీ

వినయవిధేయతలకును, సంతోషపడుచున్నాను. నీవు నాప్రాణేశ్వరివికావా?

మదన|| ప్రాణేశ్వరా! సతులకుఁ బతులకన్న వేరుదైవమెవరు?

ఆ-వె॥ సర్వదానములకు • సర్వధర్మములకు
సర్వదీక్షలకును • సర్వమునకుఁ
గలుగుఫలము బడెనిఁగొలుచు కాంతకుఁగల్గు
గాన నాకువలదు • గరిమయింత ॥

141

కం॥ పతిపాదములే, సతతము
సతులితగతిఁ దలచునతికి • యశ మేకల్గు
పటేఁగని దూతైశికాంతకు
సతిహీనత, జనులునవ్వు • లాడఁగఁగల్గు ॥

142

మనోహరా! చనవుగా బలికినందులకు మన్నింపుడు.

రాజు॥ మదనా! ఇంతటి పతిభక్తిగల మహాపతివ్రతపు, నీ వహల్యాతారాదిమానిసి
మణులతో సరితూగుచున్నావు. నీప్రభావము వెంతగఁ గొనియాడఁగలను!

మదన॥ నాథా! పాలుకొంచెము పుచ్చుకొనరా? అలసియున్నాను.

రాజు॥ ఆలస్యమెందుకు. త్వరితముగ దెమ్మ.

మదన॥ (వినయముతో పాలగిన్నెను దీసుకొనివచ్చి) ఆరగింపుడు.

రాజు॥ మంచిది. నీవు కొంచెముపాలుత్రాగి నాకిమ్ము.

మదన॥ (స్వ) కనుగొనెనాయేమి? అంతటిమగతనమా?

(ప్ర) ఇదేమిఅన్యాయము. నాకు త్రాగుటకు పాలులేదా? సమయములేదా?
మీరలసియున్నారు గాన తామే యారగింపుడు.

రాజు॥ నేనువినను. నీవు త్రాగితీరవలెను.

మదన॥ ఇదేమి పట్టుదల! నాకువలదన్న బలవంతమేల?

రాజు॥ నామేలు గోరినదానవు నీవు త్రాగకున్న నేను త్రాగుదునా?

మదన॥ ప్రాణపతి! నామాటవిని నిర్బంధింపవలదు. నాకడుపునిండుగానున్నది.

రాజు॥ కొంచెము పుచ్చుకొనిన, మోసమురాదు. రమ్ము. భయమెందుకు? ఇందు విషము
గలుపలేదుగా? పాలుమాత్రమే.

మదన॥ (స్వగతము) ఇతఁడు నిజము గ్రహించినట్లున్నది. ఇక నేనుచచ్చినదాననే.
నిదురించుచున్నాడని యేమియో మాటలాడుచుంటిని. ఇప్పుడేదారి?
దైవముగలదు. (ప్రకాశముగా) మనోహరాకారా! నాప్రాణనాథా!
మీకు నర్థాంగత్యి నైరగుచు నొక్కమనవికైన తగనా? ఇంతపట్టు
తమకుచెల్లునా?

సీ॥ కులట! సకళిలన్నియుఁ * దెలియవచ్చె,
మమ్ముచందర వధియుంప * మాయఁబన్న
యున్న నినురీతింబుల * నెన్నఁదరమె
రాజకులమున రాక్షసి * వెజసింది ॥

143

రాజ॥ మదనా! కడుపునిండ కలుషమనుంచుకొని, యిన్ని అబద్ధములెల్లాజితివో,
విధాత ఇంతటి హృదయమెట్లు సృష్టించెనో, నేను చింతింపజాలకున్నాను.
సీవుచేసిన మన్మథ్యములవలన లభింపనున్న పాపమునకన్న, నిపుడు పరికిన
సీయసత్యములకు యొక్కడుపాపమును గడించితివి. సీవొనరించిన యకార్య
ములకు విధిపగలగిళ్ల నాకు తెలియపండుటచే, నేను నిన్న భగవంతుని
వశముచేసితిని. చైవమైనను, సీకెట్టిగిళ్ల విధింతునాయని కొంతవడి ఆందో
ళనపడగలడు. అక్కటా! ఇంతమోహమా? సవతికుమారుని వరించుటయా;
వాడువలదని యడవులకేగిన బట్టితెచ్చుటయా; వానిని కడుగానిపెట్టుటయా;
వానిసతిని జంపించుటయా; తృటిలో వానిపై మోహమునువిడనాడి సీనుని
వరించుటయా; దుర్బుధమున కన్నకుమారుని విధించుటయా; ప్రపంచ
మొల్లని సవతికుమారునిపై నిందమోపి వానిని యడవులకనుపుటయా; కడకు
నాప్రాణమును దీయుటకె సిద్ధపడుటయా; ఆహా! విపరీతముగదా!
కోమలీ! ఇన్నిదినములనుండియు రాజ్యభారమునువహించి, అనేకవిషయ
ముల నెఱిగితినిగాని, ఇట్టితరుణి ఎన్నడుగాని నిందింతురాలగు నాకడకుఁ
బట్టుకొని రాబడలేదగదా! అట్లు తీసుకొనిరాబడిన, నేనే శిక్షవిధింపగలు
గుదునో యెలుగకుందును. తరుణీ! సీవు సీజనసీజనకుల నిర్మలవంశమునకుఁ
గళంకముతెచ్చి, వారిని సీదుర్వశమున నీవెంటనె గొనిపోవుచున్నావు.
అబ్బా! సీహృదయకాశిన్యమున కేమందును? సీదుర్మత్త్యముల నెట్లు
దలంతును? సీసాహసమున కెంతయాశ్చర్యపడుదును? సీవు నిజముగ మాన
వాకారమున జనించిన రాక్షసిపగుచువుగాక. కాకున్న కడుపునబుట్టిన
పుత్రుని జాలిమాలి నఱికింతువే! శిశుహంతకీ!

కం॥ తెలిసెను నీవగలెల్లను
తెలిసెను నీచిత్తవృత్తి * తెలిసెనునీమా
యలు నీచేతలు నీనడ

తలు సీమృషలవినయములు * తొత్రములుభ్రమీ! ॥ 144

కం॥ చెల్వించు నవతీకుమారుని
 వలచినగతి, పాపమనక * పసిపిడ్డను జే
 తులఁబ్బట్టి చంపుగతి, నీ
 తులగతి, ననుజగప నెంచు * తులువతనంబున్ ॥ 145

కం॥ ఇంతటి దుష్కార్యముల
 నెంతటి నిర్దయనుజేసి*తే? మదిలో నీ
 కింతయు జింతయుగలుగచె?
 ఎంతని విలపింతునే? సహింతునె, కట్టా! ॥ 146

కం॥ ఒకరాజునకునుబుట్టితి;
 ఒకరాజునుబుట్టితివి యశోన్నతి చెలియల్
 సకలోపచారములు మ
 చ్చిక్కజేయగ, రాణిననుచు * జింతమటచితే ॥ 147

శా॥ ఔరా! నీమది కింతజాలియును లేదా! నీచునికాగూడిశృం
 గారాకారుని నీకుమారునెటులన్ * ఖడ్గంబు పాతేసితో?
 వీరావేశముతోడ నన్నిపుడు జంపింపంగ పాలిచ్చితో?
 నీరేజాస్యల పేరుజెప్పటకు తస్మి నీవు జన్మించుటల్ ॥ 148

కం॥ కులశౌరవంబుఁజూడక
 వలపున నేవకునిగూడి * పతేజవంబుల్
 తొలగింపఁ జూచితివి నీ
 కలుషంబుల నెన్నదరము * గాదు, భళిభళీ! ॥ 149

గీ॥ ఇంత దుష్కార్య మొనరించి * తీపు; తుదకు
 దాసివృత్తిని నీచుని * దయకులొంగి,

కాలమును బుచ్చుచువు, యిట్టి * కార్యములకు

గలుగు ఫలమిదియని నీకు * తెలియగలదు || 150

ఛీ! సముఖముచూచిరాదు. అటుపోమ్మ.

అహా! నారాజకమునకన్న కూలివానినృత్తి వేయిమడుంగులు మెచ్చదగి
యన్నదిగదా! ఇట్టి దుస్థితియందు నేను రాజనని సంభవించుట యెంతవెట్టి? నన్ను
మించిన నిర్భాగ్యుడు ప్రపంచమున నెడుగలడు? ఇట్టి చిత్తవృద్ధి ననుభవించువా డెవ
డైనగలడా? భార్య జూబిణియై, కుమారునిజంపింప జూచుచున్న కఠినాత్ముడెందైన
గలడా? నేనురాజనా? అహా! అట్లనుటయు సిగ్గుగనున్నదిగదా?

కం॥ తలపగ రాజనగా న

వ్యలపదమై ధాత్రినిల్వ * బోవును ; జీవం

బుల విడనాడియుమాధవు

నిలయంబునుజేరి, యందునిలిచెద నిట్లుపై || 151

కం॥ నలుగురువిని నాబ్రతుకును

పలుపలువిధములుగ నిండఁపఁచొనరింప

దెలిసియుఁ దెలియనియటులను

నిలువగలేనికను శంభునిక బూజింతు || 152

తండ్రీ! పాఠ్యవీరమణా!

ద్వి ప ద.

ఇలగల సకలప్రాణుల తండ్రీవీవె,

కలుషములడగించు - ఘనదాతవీవె,

నిరుపేదలనుగాచు - వరదాతవీవె,

కరుణాకిరుండన - గా, శివ! నీవె,

దీనులు భజించు - దేవుడవీవె,

కానికార్యములకు - ఖండనమీవె,

దుష్టులశిక్షింప - దోర్బలుడీవె

శిష్టులగాచెడి - శ్రీమంతుడీవె

ననుగని నామొర - వినినాకుదా
 గనుగొనజేయుము - కడుచింతనొంది
 వెతలనుబడలేక - వేదనబొంది
 మితిలేని దుఃఖంబు - మేనునజెంది
 అటునిటుకదలలే - నయితినాబ్రతుకు
 కటకటకడురోసి - గాసీలెనయ్యె.
 ఇకనాకు రాజ్యంబు - ఈసంపదలును
 సకలభోగంబులు - చాలునుతండ్రి
 చెడుపేరుబడలేను - షీతిపయినుండి
 కడుదయతోడన - న్నాపుమ, తండ్రి.
 వినయంబుగావది - వేలమొక్కులను
 మనసారిజేసెద - మన్నించుతండ్రి.
 శ్రీమహేశా ! సాధు-సేవ్య ! గీరీశ !
 శ్రీమహాదేవ నీ - చిత్తము శరణు ॥
 (అని పాలగిన్నెను తీసికొని పాలుత్రాగును)

153

(అవనికజాతును)

వ సంతప్తభ.

పంచమాంకము - ప్రథమరంగము.

(ప్రవేశము - పౌరులు.)

[అనుబంధము 14.]

మొదటి పా|| చూచితిరా? ఇక మనమరవస్థ నాలకింపువాడు కగవంతుడే. తుచ్చునగు ప్రభునితో మనమేమి చెప్పికొనినను బ్రయోజనముకలుగదు. రాజ సంశజనకు రాజసీతి పట్టుబడును గాని, నీచవంశమున జన్మించిన వీని కేమియెఱుక? వీనిరాజ్యమున మనమెట్లు జీవింపగలము? మనకువలదు.

మత్త|| ఇంతసీచుని రాజ్యమందున - నెట్లునిల్వగ నొను? యీ వంతజాలియు, ధర్మబుద్ధియు - పాపభీతియులేదు ;

కెండవ పా|| హా!
శాంతచిత్తుడనుకాడు, దుష్టుడను, * చాలకృారుడసాధ్యుడనుకా
జెంతఁజేరుట యేయపాయము * చేయనేమియుఁదోచదే? 154

మూడవ పా||
చింతయేల? యరణ్యసీమలఁ * జేరి రాసుతుడెందుదా
వంతలకా బడుచుండునో గని, * వాని రమ్మనివేడ,

నాల్గవ పా|| హా
హంతమూర్ఖుడో? రాజ్యమొల్లడో * అలకింపదొమమ్ము, భూ
కాంతుడై సతితోడగూడి, సుఖంబునకా ధరనేలడో || 155

మొదటి పా|| మనమందరమును గహనిములకేగి రాకుమారుని స్థితిగతులనరసి, అతనిని ప్రార్థించి రాజ్యమునకుఁ దీసికొనివచ్చిన మనకు సుఖమును యశమును గలుగును. రామరాజ్యమువలె మనచేత మధివృద్ధియగును. ధర్మదేశిత సిరముగనిలుచును. ఇన్ని మాటలేల? పోదమురండు,

(నిష్క్రమించుచురు.)

పాదమూలము - ద్వితీయరంగము

(ప్రవేశము - సేనాధిపతి.)

సేనా॥ ఏకాలమున నేదశమనునకు సంభవించగలవో, ముందుగ తెలియదుగదా
నేను రాజనగుచునని యెన్నడైనఁ గలనైన దలచియుంటినే? మొదట రాజు
నకు నేమివచ్చెనై, క్రమముగ నేనాధిపతివైనై, పూర్వపుణ్యవశమున నేటికి రాజు
వైతిని, అహా! రాజువైతిని. గాని పూర్వచరిత్రమును దలచినమాత్రము గుండె
లదరుచుండును.

అక్కటా!

కం॥ జనకునివలె, దైవమువలె
గనుచుండిన రాజునణచి • కడకీరాజ్య
బును బాలింపవిచారము
మనమున దృఢముగనునిలిచి • మానకయుండెన్ ॥ 156

అహా! అధర్మప్రభుని సద్గుణముల నెంతని గొనియాడుగలను?

కం॥ పలుక డనత్యములెన్నడు
దలపడు పరకాంతమాట • ధర్మసంధంబున్
దొలగడు కలనైనను, బే
దల మొరలనుదప్పి పోడుదయవీడడుగా ॥ 157

నేను నిక్కముగ స్వామి వ్రోహిని. నన్నబోలిన పాపకర్ముల డెంచెనగలదే!

కం॥ తనమానంబునుజూడక
తననాథుని కౌరవంబు • దలపక, ననుర
మ్మని జీరినకాంతను నే
ననుమానములేక గూడనగునా? తగునా? ॥ 158

ఇంతకును విధిబలమట్లున్నది. నేనేమి చేయగలను? ఇక నీవిచారమునుమాని
కుంజించుటయొప్పుంది. అయిన మదనతో నెట్లుగూడియుండును? అమె హృదయమం
తయు నాకు తెలిసియొయున్నది. పవతినుత్పనిపై మరులుగొనిన పాపాత్మురాలు. కడు

పునఃబుట్టిన నుతుని జాతిమాలి చంపించిన కృతరాక్షసి తననాధునికు విషమొసంగిన
విరాట్యురాలు. అహ! దానిని నమ్మనచ్చునా? దానిముఖమును జూడనచ్చునా? దాని
తోపలకనచ్చునా? దానినదనమునకు బోసచ్చునా? అపాతపరాధికి గౌరవమియ్య
వచ్చునా? దాగుగఁ జూపికివచ్చినవి. దానినమ్మకృత్యఫల మదియనుభవించి తీరవలెను.
కానిమ్ము.

(ప్రవేశము - మధురిక.)

మధు|| నాథా! ఇందనములు.

సేనా|| ప్రేయసీ! రమ్మ. ఏకేపములేమి?

మధు|| మనోహరా! మదనాదేవిగారి యాజ్ఞలనిర్వహింపలేక దాసీజనంబులు విచార
ముననున్నారు. రాజుగతించిన దుఃఖమామె కావంతయులేదు. దినములు
గడుపుట కష్టపాస్యముగనున్నది. తాము కొంచమాలోచించివలయును.

సేనా|| దేవి! నీకేమిబాధ కలుగలేదుగదా?

మధు|| ప్రాణేశ్వరా! నన్ను మన్నింపవలయును. నేను తమనతిని గనుక నన్ను మఱి
తబాధించును. చెప్పిన తమకు కోపమువచ్చునని నెఱచుచున్నాను.

గీ|| చేయరాని యకార్యముల్ * జేయుమనుచుఁ

గతినముగబల్కి దండించు*గాని యింత

దయనుజూపదు; మీ నన్ని*ధానమునకుఁ

జేరవలదని పలుచూరు * చెప్పచుండు ||

162

నాథా! ఇదేమిప్రార్థన! నన్ను మీరిరువురునుగలిసి ఇధింపరుగదా! మీదయ.

సేనా|| దేవి! నీవు ధయపడనేల? నీవిపుడు రాణివి. దానియాజ్ఞలతో నీకేమిపని? నీవు
చేయవలదు. చేయతగవు.

మధు|| భాగ్యము. తమదయకు పాత్రురాలను.

సేనా|| మనోహరీ! మనుజులను జంపుటకు బుట్టినరక్కసి మదన. నీవు జాగ్రత్తగ
నుండుము.

మధు|| ప్రాణేశ్వరా! తాము రాజపదవికివచ్చి, దానికి ధయపడవచ్చునా? కఠినమైన
చట్టములచే దానిని బంధింపలేరా? విడిచినమాత్రము మోసముగలుగును.

సేనా|| కోమలీ!

గీ॥ నిక్కమువదింతు నదియొక , నిక్కసియగు;
 సొంతసుతుడన్న లేదింతకొకమైన,
 మగని చావునకింతయు * దిగులులేదు
 ఇంతపాపిని జూడలే * దెన్నజేని॥

163

(ప్రవేశము - మదన.)

మద॥ మనోహరా! రెండురాత్రులనుండియు, నీవు రాకుండుటచే గడుతాపము నొందితిని. ఏమి, దయతప్పేనా?

సేనా॥ నీకు నాదయతో నవసరములేదు నీదయ నాకవసరము.

మద॥ ఇట్లనెదవేమి? నాదయతో నవసరము తీరెనుగా? ఇక నీచిత్తము.

సేనా॥ మదనా! అట్లనకుము. మాప్రాణములు నీచేతనున్నవి. గనుక భయపడుచున్నాము.

మద॥ నేను దయ్యమనియా, భూతమనియా, ననుజూచి భయపడుట. అన్నిటికిని సమర్థుడవు నీవే.

సేనా॥ దయ్యమైనను, భూతమైనను, మంత్రతంత్రములకు భయపడి పరుగెత్తును. నీకు అవియేపాటి?

మద॥ అయిన నన్ను గొప్పరాక్షసిగ భావించితివో?

సేనా॥ మదనా! నిన్నెట్లు భావింపమందువు?

కం॥ వలపున నవతికుమారుని

బలిమిని గోరుటయు, చిన్నిపాపనిజీవం

బులదీయుటయును బాలను

గలుపుటయును విషము ప్రాణకాంతునిమృత్తికై ॥ 163

ఇన్నియు బ్రక్షిపింపుటచేత, నిన్నెట్లుభావించుటకును దోచకున్నది. భయమగుచున్నది.

మద॥ సేనాధిపతీ! నీసతియెదుట నన్నవిమానపరచెదవో? ఇది నీకు ధర్మమో?

సేనా॥ నేను రాజునుగాని సేనాధిపతినిగాను. నీ మనోహరుడనుగాను. నాసతియెదుట నన్నేల. యవిమానము జేసెదవు?

మద॥ నిన్ను “రాజా” యని పిలువవలెనా? అయిన నేనును విధేయురాలనై నీకు
మొగ్గొక్కవలెనా?

సేనా॥ సందేహమేమిగలదు?

మద॥ అయిన మీయిరువురకును విధేయతఁ జూపవలెను గాబోలు.

సేనా॥ మదనా! నన్నడుగవలెనా?

మ॥ పలుమాటల్ వచియింపనేల వినుమా • పాపాత్మురాలీవు, న
న్యూలజీవంబులఁ దీయురక్క-సివి, నిన్నుంజూడ పాపంబగున్
బాలతీ! నీవికదాసివై మధురికన్ • బూజించుచున్ దానియా
జ్జలపాటెంపుచు నుండగావలయు నజ్ఞానంబుఁ బోదోలుచున్॥ 162

చ॥ చనవుననిన్ని నాళ్లు ననుజయ్యనజేరి “బ్రయా”యటంచు బి
ల్చిన గతి నెల్లమాని, కడుఁసిగ్గున సీదగువారిచెంత నే
వినయముగా వసింపవలె • విన్నదనంబున నుండగావలెన్
వనితరొ! నీవు రాణివని • ప్రజ్ఞలమాత్రము గొట్టబోకుమా ॥ 163

కం॥ చంపితివి కన్నకొడుకును

బంపితి వడవులకు సవతి, పట్టిని, నాధున్

జంపంగ వివమిచ్చితి, లోఁ

గంపము జనియింపదెట్టి, కఠినమొ? మదనా! ॥ 164

ఉ॥ ఇంతటి దుష్టచిత్తవని • యెంచియు, నీకసమాన గౌరవం
బింతులతో సమానముగ • నిచ్చుట కెట్లగు? నిన్నునమ్మిభూ
కాంతుడనేనటంచు పలుకన్ దగు నెట్లు? నిజంబు; నీవు నా
కాంతకు దాసివై మెలగ • గావలె, ధీరతలేక కోమలీ! ॥ 165

మాయిరువురకును మొక్కుము. అలస్యము పనికిరాదు.

మద॥ మనోహరా!

సేనా॥ నీమనోహరుడు స్వర్గమునుసనున్నాడు. మొదట నాయజ్జల బాటెంపుము.

మద॥ (కోపమున) త్రోహీ! నాకు నీగుణ మిపుడు తెలిసినది. నామధ్యల బిడ్డడును
నానాధుండును జెప్పిన విననైతిని, అక్కటా! ఎవనిని మోహించి నాకొడు

కును బంధుకొంటిని? ఎవరినినమ్మి నానాధునకు బంధుమొసంగితిని? ఓరికృత
ఘ్నడా! ఓరిసిమీడా! కడకు సేగుణ మిటులమారునే! నన్ను “దాసీ”
యనిబిలుతువే? మీయిరువురకును మొక్కిమ్మందువే? ఇన్ని కథలు నిందిం
తువే? నైనమా!

కం॥ ఎటుచూచిన నెవ్వరున

న్నిటు రమ్మనువారు లేక * హేనతనుంటిక

గటకట నాకీజీవం

బిటపై పోయినను దుఃఖిమేలేకుండుట ॥

166

సేనా॥ సీవినయముల నీక కట్టిపెట్టము. నిన్ను కౌరవ్యహమున నుంచెదను. ముందు
నడువును.

(నిష్క్రమించుదురు.)

(మదన మరల ప్రవేశించును.)

మద॥

(అనుబంధము. 15)

అక్కటా! నాయవస్థ ఇంతకువచ్చెనా? నాదశ ఇంతకుదిగెనా? నాభోగ
మింతటి చౌర్యాగ్యమాయెనా! అయ్యో! ఇప్పుడు నేనెవరితో మొరపెట్టుకొందును?
నాయెడ పశ్చాత్తాపముగలవారెవరు? న న్నాదరించువారెవరు? ఈదుట్టని సంహరించు
వారెవరు? ఈవిపత్తు తొలగించువారెవరు? ఎవరుగలరు? అందరిని జేతులారజంపుకొం
టిని. సజ్జనుడగు సవతిసుతునిగోరి, అతని మనసునొప్పించి విపినావాసము జేయించితిని.
కన్నీరుమున్నీరై గార నేడ్చు పతివ్రతాశిరోమణిని ప్రభను కఠినముగనిందించి విచార
పెట్టితిని. పాదములపైబడి “అమ్మా! రక్షింపుమ”ని విలపించిన నాకన్న బిడ్డను జాలి
మాలి జంపించితిని. లోకమే నేననిభావించి, మోహాతిశయమున సర్వసౌఖ్యములనిచ్చి
గౌరవించిన నాభర్తకు విషమొసంగితిని. సీచకులమునలుట్టిన సేవకునకు నామానము
నర్పించి, నాదేహమతని స్వాధీనముచేసి, అతని యిష్టానుసారము వర్తించి, రాజవంశము
నంతయు వినాశమొందించితిని. అక్కటా! నాకీదురవస్థ సంభవించుట కేమియాశ్చ
ర్యము? ఇంతకన్న వేయిమడుంగు లెక్కుడుగ సంభవించినను విపరీతములేదు.

హా! నాదుష్కృత్యములు, దురాకృత్యములు, దురాలాపములు, దురంతములు,—
ఘోరహత్యలు, మహాపాతకములు, రాజద్రోహములు, సీతవివాహములు,
కర్ణకఠోరములు, హృదయాందోళనములు.

హా! హా! చిన్నికుమారా! నాదరికి వచ్చుచున్నావా? నేను సీతల్లినని ఇంకను
ప్రేమించుచున్నావా? నీకనుతవెంట ధారలుగ గారు సీరెందులకు? నిన్ను జంపించితి

నాతండ్రి? నాప్రాణమా? నాపుణ్యమా? నానోముసలమా? నాయనా! దగ్గరకురా? నన్ను కాగిలించుకొనుము. నాకొకమద్దిమ్మ. నన్ను మన్నింపుము. ఆయ్యా! పుత్రా! నాశిరమును ఖండింపుము. కటకటా! ప్రాణేశ్వరా! నన్ను శిక్షించుటకై వచ్చుచున్నావా? నీవు ధర్మరాజవు. నిశ్చలశిస్తుడవు. ఉదారుడవు. శాంతుడవు. నాథా! నాదురితములకు నన్నేల శిక్షింపవైతివి? నన్ను మక్కలంగ తెగోసి, కుక్కలకౌహరముచేసిన బాగుగనుండెడిది. దినమునకొక అంగముచొప్పున ఖండించి, నన్ను వధించినను బాగుగనుండెడిది. సగరమున నాదుష్కృత్యములను బ్రకటించి, నన్ను పరిధవించినను బాపములేకుండెడిది. ఆయ్యా! నన్ను విడనాడితివా! ఇదియింతగుశిక్షయే? అహా! దానదాసీజనంబులు కనునన్నులమెరిగి సకలోపచారములను జేయుచుండ, రాణీనై సకలభోగములనుభవించు నేను నెచునెవకుని బానిసనై, విధేయతను జూపుటకన్న నెక్కుదుశిక్షను బొందనేల? కైవమా! నేను నిజముగ దాసిగనుండతగుదును. వారిపాదోదకమును శిరముపై నుంచుకొనడగుదును. నాదుష్కృత్యములకు మితగలదా? నాదుశ్లోహఫలమనుభవింపక తప్పనా?

ద్వి ప ద.

అక్కట నాజన్మ - మరయగ నేను

రక్కసి నేగాని - రమణినిగాను

ననుబోలువారలె - దునుగానిలేరు

గనబోరు వినబోరు - జనులారమీరు.

ఘనమోహమునకన్న - తనయునిజీవ

మునుదీసిసట్టిదా - చినినేనునిజము

సవతికుమాగుని - గవయగనెంచి

లనలేక నైనద - లుకనునిజము.

నామనోనాధుని - నాప్రాణవిభుని

నామహాశయుని పుణ్యచరితుజీవ

ములదీసిసట్టికో - మలినేనునిజము.

గలరెనాసరివార - లిలనెందుగాని

ఎంతపాపము ఘోర - మెంతదుష్కృత్య

మెంతటినిందనా - కెంతటిపేరు

ఎంతటినాశనం , బెంతదుష్కిరి
 ఎంతటిసాహసం , బెంతటిధైర్య
 మెంతటిఫలమునా , కెంతటిభోగ
 మింతగాకున్ననిం , కెంతగావలయు.

167

(నిష్క్రమించును.)

పంచమాంకము - తృతీయరంగము.

(అ రణ్యము.)

యోగీశ్వరుని కుటీరము.

ప్రభా! స్వామి! ఇక ముందుకావలసినదేమి ?

కం॥ కనడాయెను ననుసైతము

వినడాయెను మీరునుడువు - విధమును, రాజ్యం

బున కరుగుదలపు లేదా

యెను, నిక మార్గంబుతోచ-డే; యేమందు? ॥ 168

యోగి॥ అమ్మయీ! ఊరడిల్లుము. మరల నేనొకసారి చెప్పెదను. వినకున్న తరువాత విధానముగలదు.

(ప్రవేశము - వసంతుడు)

వసం॥ గురువీరా! వందనములు. తాముపడేకించిన తత్వమనుమానము. మోక్షప్రదము. ఆహా! నేను నిజముగ ధన్యుడను. నాసవతితల్లి నాకుచేసిన మేలింతుని గొని యాడగలనా ?

గీ॥ పొలతిసనుగోరి ఘోరాటపులకుబంపి

యుండగాగాదె ? మీదరి , నుండగలిగె

నింతతెలయగ గలిగెనా , చింతలెల్ల

బోవగాగల్గె నాపూర్వ , పుణ్యమునను ॥

169

యోగి॥ నాయనా! ఇట్లుండటం నీకిపుడుతగదు.

మత్త॥ వింతగాదెకుమాన ! నీయటపీచివాసము గాంచుటల్
చింతనేయును ! రాజ్యలక్ష్మిని • జేపిడవ్వుగదయ్యయో.

వసం॥

పంతమేల ? మునిశ్వరా ! నిరపాయమైన మహేశ్వరుణ్
జంతయే పదివేలుచాలును - ఛీ సుఖంబులనెల్ల

ప్రభ॥

న్నింతనేయుటకా ఘనాటవి , కీడ్చిజెచ్చినామనో
కాంతుడా ! కడుపారనెచ్చితి • గాసిజెందితినయ్యయో

వసం॥

ఇంతయేలను బుట్టినింటికి • నేగుమరచు వచింపఁగా
గాంతనా మొరనాలకింపక • కప్పముల్ గడు బొందుటల్ ॥ 170

యోగి॥ వసంతా ! నామాటవినుము. నేను నీమేలు గోరినవాడను.

చ॥ అడవులఁ గందమూలముల • నాకటి దీప్తికొనంగ లేవు, మం
జులతర భక్త్యభోజ్యములె; • నూదులపోలిక గ్రుచ్చుముల్లులక
అడుగిడలేవు రాజమకుటాంశువులే; దృఢసింహగర్జనం
బులవినలేవు మాగధులఁబోధనలే ; ధరణీపురందరా ॥ 171

నాపలుకులవిని సతీయుతుడవై సిరాజ్యమునకుఁబొమ్ము. నీకు క్షేమముగలుగును.

వసం॥ స్వామి ! ఇంకను రాజ్యమా, వైభవమా, భోగమా, ఆర్యా ! ఇట్టి పాప
కార్యములునేయుమని తాముబోధించుట తమమర్యాదకు ధంగమని మనవి
చేయుచున్నాను.

చ॥ ఎదియెట్లులైన నేమి తపఃమేశరణంబని సర్వసౌఖ్యముల్
వదలి తదేకనిష్ఠదవులక బరతత్వవిచారణక్రమం
బొదవ మహర్షి వర్యులెట్లులో దినముల్ తుదముట్టచేసి, న
మ్మదమును గాంచుచుండ ననుమాన మొకో యిటువంటివృత్తికేక॥

యోగి॥ రాసుతా ! నీచిత్తము. అమ్మాయీ ! ప్రభా ! నావెంటరమ్ము.

(ప్రభ యోగీశ్వరునితో నిష్క్రమించును.)

వసం॥ ప్రపంచమెంత కపటముగనున్నది. జడధారులగువారలకె కామిసిగంభోగ
మందు కోర్కెలుబుట్టుచున్నవి. పవిత్రులమనిమాత్రము పలికెదరు. వైవమా!
నామనోనిశ్చలతను స్థిరముగనుంచుము.

(ఆని కూర్చుండి జపించుచుండును.)

(ప్రవేశము - ఇరువురు సుందరులు.)

అక్క॥ చెల్లెలా! ఋతువులలో వసంతమునకు సమమగునది లేదుగదా!

కం॥ పొలయల్క నివారించును

బొలతుల కనమానభోగ * ములనెనగూర్చు

లలితకుసుమముల నెత్తా

పులనిచ్చు వసంతరాజ * పూజ్యుండెలమి ॥ 173

చెల్లె॥ అక్కా! దేవతలన్న మనుష్యులెక్కువ సుందరముగనుండురని విందును.
నిజమా?

అక్క॥ అమ్మాయీ! సంశయములేదు. నీకు మంచిరాకొమరుని గూర్చెదనులే?

చెల్లె॥ అక్కా! ఈవసరమణీయ మద్భుతముగనున్నది. ఇంకేమి చిత్రములుగలవో
చూత మిటరమ్మ.

(ఒకవైపున కేగుదురు.)

వసం॥ (కన్నులకాఱి) ఈ దేవకారితలెవరు? వీరిసౌందర్య మిదివరకు వినియుంటిని
గాని గనియుండను. నిజముగ నేడు నాజన్మ సావనమైనది. అహో! ఇట్టి
వారుగద సంభోగింపదగినవారు. నాకంత పుణ్యముగలుగునా? వారింకేమి
చేయుదురా చూచెదను.

అక్క॥ చెల్లెలా! ఇటురమ్మ. అమహనీయుని జూచితివా? వారు పూజ్యులు. ఎందనీ
యులు. వారికి నేవచేసిన కడుపుణ్యము. నాకు పనులుగలవు. నేబోయెదను.
వారికింతసేవచేసి నీవురమ్మ. (అక్కనిమ్మగ్రిమించును.)

చెల్లె॥ (వసంతుని కడకేగి) మహాత్మా! మీదర్శనమువలన ధన్యురాలనైతిని.

వసం॥ (కన్నులకాఱి) కళ్యాణమస్తు! సుందరీ! నీతల్లిదండ్రులెవరు? ఇట్లాంటిదిగ
నుండుటకు గతంజేమి?

చెల్లె॥ స్వామి! నేను దేవకన్యకను. విహారార్థమైవచ్చితిని. తమ మహాత్మ్యమునెఱిగి
గి, సందియము నివారింపకొనుటకు తమనన్ని ధానమును జేరితిని.

వసం॥ కోమలీ! మంచిపనిచేసితివి. నుండియ మేదియో విసగోరెదను.

చెల్లె॥ అర్యా! తమకు తెలియదా?

కం॥ తనవరుఁడెవఁడో, యెంతటి

మనుఁడో? గూఁపంబబెంతో? శత్రుఁడో? కాఁడో?

యనుదలపులు సకల స్త్రీ

జనముల బాధించుచుఁడుఁ + బాలమహత్మా ॥ 174

మఱియును మహర్షిశ్రేష్ఠా!

కం॥ తలిదండ్రు లెంతనాకినఁ

జెలియకుఁ జేపట్టినట్టి + చెలికాడెయగుక

జెలువము వానివినాగా

గలుగదు పరమితయైచ + గాడేయార్యా ॥ 175

చివవున మిమ్ముడిగించులకు మన్నింపవలెను.

వసం॥ (స్వగతము) ఆహా! ఈయన్న మిన్నకింకన వివాహముకాలేదట. నాపూర్వ పుణ్యము మంచిది. ఇట్టిసుందరిని జేపట్టినదే జన్మము.

కం॥ ఆరూపం బావినయము

ఆరమణీయుమును సుందరాకారములే

ఛారా! మరుజులలోనీ

శారీరత్నమునుగూడినక బుణ్యమగుక ॥ 176

(ప్రకాశముగ) సుందరీ! నీయెడ నాకత్యంతానురాగము గలిగినది. నీకు తగు వరు డొకడుగలడు. వానిని వివాహమాడిన నీకు సకలభోగము లమరగలవు. జ్ఞానదృష్టిని బూడ నీకు మనుజుడు భర్తకాగలడని తెలియుచున్నది. నీయభిప్రాయమేమి?

చెల్లె॥ స్వామీ! అటులనెయున్న నేను తప్పించుకొనగలనా?

వసం॥ సుందరీ! ఎట్టివాడు నీకు నాధుడుగ నుండువలెను?

చెల్లె॥ అర్యా! ఈవిషయము మేమువచింప తగినదికాదు. దేవర యెఱిగియొందురు.

ఆ-వె॥ చిన్నవయసువాడు + మన్ననగలవాడు

పేదసాదలనిన + నాదరించు

వాడు, దయనుజూపు, వాడు, నుందరుడు, నా

పతిగనున్నఁ జాలుఁపరమపురుష ॥

177

పసం॥ మానినీ ! చక్కగాబలికితివి. నేనొక మాటచెప్పెదను. నీకు కోపములేదుగదా?

చెల్లె॥ తమయాజ్ఞ లామోదించుటకు సిద్ధముగానున్నాను.

పసం॥ మనోహరీ ! నాయుట్టివాడు నీకు పతిగనుండుటకు తగదా?

చెల్లె॥ మహాశయా! తాము సన్యాసులుగదా! తమకు వివాహమేమి? సంసారమేమి? తమరిట్లాడ జెల్లునా?

పసం॥ సుందరీ ! నిక్కమువచించెదను.

గీ॥ పూర్ణచంద్రుని నెగడు నీ మోముజూచి

మనసుతాళకయున్న దేమనివచింతు ;

ఇనుపగోచీల బిగియించు + మునులకైన

వశముగానిది నాకెట్లు + వశములలన ॥

178

చెల్లె॥ ఔరా! తాము దొంగస్వాములని యిప్పుడు తెలియవచ్చె. ఆర్యా! ఇంత స్థిరచిత్తములేనివాడవు జపతపములకెట్లు గూర్చుంటివయ్యా? స్వామీ! ఇదియేనా తాముచేయుజపము? ఈసన్యాసివేషమేమి? ఈజడలేమి? ఈ వస్త్రములేమి? ఆర్యా! నన్ను వివాహమాడుమనుచున్నారు. బాగుగ నె యున్నది.

కం॥ నిలిచితిరి విటపిసీమల

నిలువెల్ల విభూతిధారణే ; యికమితో

గలిసిన నేనునుయోగిని

బలెదిరుగగవలదె? యింత, పాపముగలదే? ॥

179

పసం॥ ప్రాణేశ్వరీ ! నేను సన్యాసినిగాను. రాకుండును. నీకు తగినవాడను.

గీ॥ కలచురాజ్యంబు, సంపదంగలచునాకు

నేను రాపట్టినిప్పుడు + నిక్కముగను

రాజునగుదును, వేయేల + రమణిసీకు

సకలభోగములమరు నిఁస్సంశయముగ ॥

180

చెల్లె|| ఇప్పుడు నాసంశయము తీరినది. తాము తమ నిజాకారమున నాకు దర్శనమొ
గంగి కృతార్థురాలను జేయుడు.

వసం|| ఇప్పుడే నిజాకారమును జూపెదను.

(అని నిష్క్రమించును.)

(స్త్రీ తన నిజాకారమును యోగీశ్వరాకారముగ మారును.)

యోగి|| ఇప్పటికి వసంతుని దృఢచిత్తము తేటబడినది.

చ|| వలదని రాజ్యభోగములు + బంధులు భార్యయు సర్వసంపదల్
వలదని రాజ్యమొల్లనని + బల్కినపల్కులు కల్లలయ్యె; కో
మలింగనినొత వెంటబడి + మచ్చికమీఱగ సంభ్రమంబునక
వలపునగోరె రాసుతుని + భావము తేటపడంగ వైలమే || 181

అందున సేమియాశ్చర్యము ?

మ|| ఘనులై పావనులై తదేకమత్తులై + కామాదిభోగంబులక
గనకేభక్తి నుమామనోహరుని సంకల్పించి పూజించు స
న్మనులే కాంతలఁజూచి టిత్తవడి వ్యామోహంబునకగూడగాఁ
జనునా? రాజులు మిన్నకుంటులు, యాసల్మాని నిశ్చింతతో ||

సేను ముసుగుపెట్టుకొని కూర్చుండెదను రానిమ్ము.

(ప్రవేశము - వసంతుడు రాజవేషమున.)

వసం|| ఆహా! దేవతాస్త్రీలఁగూడు భాగ్యము నేటికి నాకులభించినది.

గీ|| ఇంతి తానిటువచ్చి నాచెంతఁజేరి

వలపులనుజూపి ననుగూడ + దలపుతెలిపి

నన్ను పరిణయమాడగా + నున్నదింత

కన్న నెక్కుడుపున్నెమే + మున్నదిలను || 182

నామది నెఱుగుటకు ముసుగుపెట్టుకొనియున్నది. మనోహరీ! ఇంకను నన్నేమి
టికి పట్టిచూచెదవు? సేను తాళగలనా? ఇట్లుండుటయు మనోహరముగ నెయున్నది.

గీ|| పిలిచిపిలువకవచ్చిన + విలువకొంత

తగ్గునని బింకమునుజూప + దలచినావు

గాజుతొలకు గోష్ఠము, గాని ; శుద్ధ
వజ్రముల కేల మర్మముల్ • పాటిగావు ||

184

నన్నొకసారి నీసత్కరుణావీక్షణములచేఁ దిలకింపుమా.

(అని వస్త్రమునుదీయును.) (యోగినిజూచును.)

వసం|| (స్వగతము) అక్కటా! మోసముపచ్చెగదా? అయ్యో! ఇంత చపలశీతుడైనా సేమి? యోగిని సైతముడూలనాడితి నే? అతడు నన్ని పుడు త్నమించునా? నాదృఢనిశ్చయమును గుఱైఱుగుటకు యోగీశ్వరుడె యిట్టిమాయల కల్పించెను. నిజము. నేనతని శరణుజొచ్చి మన్నింపుడని ప్రార్థించుటకన్న, వేరుసదుపాయము లేదు.

(ప్రకాశముగ) స్వామీ! మన్నింపవలెను. నాలోపము నాకేబోధపడెను. నేను చపలచిత్తుడను. తమయాజ్ఞ లకుఁ బాత్రుడను.

కం|| పనితారత్నముఁ గనినం

తనె, వై రాగ్యంబు సెడె, ముందంబునమోహం

బున దానిపొందుగోరితి

మనమును నూనాస్త్రై డెలమి • మార్పును జేసెన్ || 185

త్నమింపవలయు.

యోగి|| రాజా! ఈవై రాగ్యము స్థిరముకాదని నేను బలుకలేదా?

గీ|| పశుచువారిలు దృఢమదిఁ • బద్ధనాభుఁ

గొలుచుటలుకల్ల కొన్ని నామలునుఖంచి

తనివిఠిరినవెరుక వార్ధక్యదశను

నచ్యుతుని గొల్వగా నెప్పు • నఖిలజనులు ||

186

గాన నీవు సతీయుతుడవై రాజ్యమునకేగి,

గీ|| ధాత్రిచిరకాలమేలి సద్ధర్మబుద్ధి

సంతతినిబొంది సత్కీర్తి • శాశ్వతముగ

నిలిపి వార్ధక్యదశనుని • శ్చలతనీశు

గొలిచి మోక్షముగనుగాత • గలుగుగాత ||

187

వసం॥ తమయాజ్ఞానుసారముగ వర్తించెదను. తమదయ.

యోగి॥ వసంతా ! నీకు సంశయమువలదు. నేనును మీవెంట రాజ్యమునకువచ్చి, మిమ్ములను బట్టాల్గిపెక్కులఁజేసి, మరల నాకుఁజీరమునకు వచ్చెదను. నావెంటరమ్ము.
(నిష్క్రమించుదురు.)

పంచమాయకము - చతుర్థరంగము.

(ప్రవేశము - నేమకుడు, చతురంక.)

నేన॥ ప్రేయసీ ! ఇప్పుడు నాకు నెప్పుడిగలిగినది.

గీ॥ తుచ్చభోగంబులనుగోరి + దొంగవలెను

రాజనగరుల మెలగుచుఁ + బూజనీయు

క్షై నరాజును జెడిపిన + యధముడు తుద

ముట్టఁజూచితి నాపూర్వ + పుణ్యమునను ॥ 188

అశకుమితీలేక మదనాదేవిని లక్ష్యపెట్టక, ఆమెను నిర్బంధమున నిలిపినదిగాక, చంపనెంచి విషమొసంగ, దేవిగారెఱుగక దానినిపుచ్చుకొని, నిజముగ్రహించి, బల్లముతోఁ గడుపునుభేదించి వానినిజంపి తానును జనిపొయెను. ఆహా ! కాలమునకెంతటి మార్పుకలిగినది ? మనకు రాజులేడు. రాజ్యము చెడిపోవుచున్నది. గాన మన మీయడపులదిరిగి వసంతరాజున కీవార్తఁజెలిపి, రాజ్యమునకురమ్మని వేడెదము. నీయల్లిప్రాయమేమి ?

చతు॥ ఇంతపాపమునకుఁ గారణము మదనాదేవిగాని యితరులగాదు. వలదని బలిమినిబోధించినను వినెనా ? తత్ఫల మనుభవంపకఁ దప్పెనా ?

కం॥ వలపున నవతిరుమూరుని

బలిమిని వరియించినట్టి + పాపము, సుతునిక

దలనఱికించిన పాపము,

దలకక విభుఁజంపుటయును + దప్పినడచునే ? ॥ 189

దుష్కృత్యఫల మామెయనుభవించినది. తనసేవకునకు బానిసయై మెలగినది. కడుకు నీచమున మరణించినది. నాకామెయెడ పశ్చాత్తాపములేదు. మన వసంతప్రభులను పెదకి కలిసికొని వారినిప్రార్థించి రాజ్యమున నిలుపుటయే మనపని. వెదకుటకురమ్ము.

(ఇరువురు నిష్క్రమించుదురు.)

అనుబంధము 1.

గే య ము.

మదన॥ మారుడుగ్రతర బాణములేయనే
దారినిబోదు నింకెట్లు
ఘోరబాధలఁబొంది గుందుచుమనుటయె
భారమైదోచె నింకెట్లు ॥ మారు॥
రాపట్టికొగిట రంజిల్లుచుండనా
తాపము చల్లారదే,
భూపాలమాణీ, ఈపాపమునేయగ
నోవుదా ? యనిచింతసేతు ॥ మారు॥

అనుబంధము 2.

గే య ము.

చతురిక॥ ఇకనేమిసేతునే - అకటా! నామాటవినదె ॥
సుకుమారుడేకడు - సుగుణుడుదారుడె
వికలితమతిన్తై - విషయమెట్లెఱిగింతు ॥ ఇ॥
బలిమినియెంతగ - బలికినగిన్నచే
పలువిధములగు నిం-దలసేయసాగె హా ॥ ఇ॥

అనుబంధము 3.

గే య ము.

నన॥ తెలియకమోసపోతి - పొలితిమాననమింత
వెలికెటుబోవఁగనగునొ ? ॥ తెలి॥
కలుషహృదయమున - గడుతమి జెందితన
తెలినిబంపెను, యిం-తులనమ్మరాదుగా॥ తెలి॥
తనయుడననియైన - వనితదలంపక
ననుబలిమినిగోర - గనువింతగాఁదోచె ॥ తెలి॥

అనుబంధము 4.

గే య ము.

మద॥ ఇంతపంతమేలా? భూ-కాంతసీకుఁ జెల్లునె? ॥

వసం॥ ఆలకింపుమా, మొర-నాలకింపుమా అమ్మా ॥

మద॥ ఇంతితానెగోరున - దెంతభాగ్యమొకదా

ఇంతయేని నీమది - జింతసేయవేమిసేతు ॥ ఇంత॥

వసం॥ చాలునమ్మ నేవిన - జాలనమ్మ ఈపని

మేలటమ్మ, లోకము - మెచ్చునమ్మ అమ్మరో ॥ ఆల॥

మద॥ ఎంతవేసివారలో - చింతమానిచక్కని

కాంతలన్నపైబడి - కాముకేళిగూడరే ॥ ఇంత॥

వసం॥ మేలుమేలుతల్లిరో - మించెనీకుబుద్ధులు

బోలునేతనయునకు - బోధలిట్లుసేయుట ॥ ఆల॥

అనుబంధము 5.

గే య ము.

మద॥ రాసుత! గుణరంజిత! రతి-రాజసమానా!

నీసురూపము నింతజూచుచు - నేమననొనా? ॥ రా॥

వసం॥ అమ్మనీ హృదయమ్మదెట్టుల - సమ్మతించెనె? చిత్రమా

సమ్మమా గహనమ్మునాశర-ణమ్మటంచు దలంపుమా॥ అ॥

మద॥ ఎన్నిభంగుల విన్నవించిన - నన్ననాదరణింతువే

నిన్నెసమ్మితి నీపదాఙ్ము - తెన్నుదుకా ననుగావవే ॥

వసం॥ అమ్మవు కలుషమ్మున వం-శమ్మునుగనకే

ఇమ్మహిమాకీర్తి నీగతి-షమ్ముసేయకే. ॥ ఆ॥

అనుబంధము 6.

నే య ము.

వ సంత ప్రథి లి రు వు రు ను

అపారప్రేమను, గృహకీర్తి! మహాదపాయము! దునుమాడవే
కఫాలధారిణి! సుపావనీ! మము, గృహమతికా గనుచుండవే !
దురంతచింతల, నిరంతమెట్టుల, భరింతుమే? అవిబాహవే,
హరించుపాపము, ధరించుశాంతము, భరించిదీనుల గావవే ||

అనుబంధము 7.

నే య ము.

సేనా|| తెలిసెను నాకిపుమనిజము ।

కొలపాతకి సుతునిగోరుట ॥

తె||

వలపుననీదేవి మదన - పరుగెత్తుచువచ్చెగహన

ములకతిమోదము మీఱగ - మోహముపాపముగదహా ॥ తె||

వినలేదిదివర కెన్నడు - గనలేదీగతిజగమున

మనమునజంకకగోరె, కు-మారుని, మారునిగా హా ॥ తె||

అనుబంధము 8.

నే య ము.

ప్రభ|| మనవిని వినినను గావుమ

అనఘా! ప్రాణేశ! వైలము ॥

ఇలగలప్రాణులకెప్పుడో - గలుగునుమృత్యువు తేష్పదు

తొలగెదమీసన్నిధి గు-తూహలమున జీవములను ॥ మ||

చనవుననొ, మోహముననొ - నరసముననొ, నవ్వుననొ

అనఘా! నేజేసిన లో-పాళిని మన్నింపవలయు ॥ మ||

అనుబంధము 9.

గే య ము.

చతురిక॥ ఎంతనివిలపింతును యి-కెంతతాళుదుక్
సంతతమానీచుడింటనె - సంతసింపగా ॥ ఎంత॥
వెలవదు, వానిని - విడువదు ; మానిని
మఱచెను ; సర్వము - మానము ప్రాణము ॥ ఎంత॥
నరపతివినినక్ - కరవాలంబున
శిరముచుదీయువని - చెనటులుదలపరే? ॥ ఎంత॥

అనుబంధము 10.

గే య ము.

వసం॥ శ్రీకరా ! వశీకరా ! శ్రీశంకరా ! నమో ॥ శ్రీ॥
పాకశాసనాదివినుత, | పార్వతీలలామకలిత,
లోకవినుతచరిత, ఫాల | లోచనా, నమోనమో ॥ శ్రీ॥

అనుబంధము 11.

గే య ము

వసం॥ నినువిడచి యుండగాజాలా,
ననుబాసిపోవగా మేలా? నిను॥
నినుగనగానా | వనితనుజూచిన
ఘనసంతోషముగల్గుక్ ॥ నిను॥
మదిముద మొండక్ | మనిమిరుపురముక్
నదయా ! నిలిచెదమెచటక్ ॥ నిను॥

అనుబంధము 12.

గే య ము.

మద॥ మనవిని, వినినా - మాటలదొలగకు,
మనమిరుపురముచు - మడియుదు మొక్కటక్ ॥ మ॥

సేనా॥ ఇంతదురంతమా - ఈసనిమానుమా ।

కాంతుని జంపగ - గడగితివయ్యో ॥ ఇం॥

మద॥ నలుగురు వినరా - తెలుపరా రాజునకు

అలుకనుబూనడా - అటుపయి చెలియదా ॥ మ॥

సేనా॥ ఇదితగదెంతయైన - మదన! నామాటల

నెదనుదలంపుమా - యెట్టులైననుసరే ॥ ఇం॥

అనుబంధము 13.

గే య ము.

రాజు॥ వినవిన చిత్రమై - దనరెసకథయెల్ల ।

ననుబోలువారలెం - దునగానిగలరె ॥ విన॥

తనయునిజంపిన - ననితనుగంటినే ।

ఘనతరదుఃఖము - గదతలచినయంత ॥ విన॥

అదిచాలకను నను - మదమురంజంపగ

నెదలోనదలచెను - ముదితలగుణముల ॥ విన॥

అనుబంధము 14.

గే య ము.

పౌరులు॥ అయ్యయ్యో, ఎఱిపాటుగల్గె; మా

యయ్యనాకము జేరబోవగా ॥ అ॥

ధరమైక సీచుండేలగ,

వెరవేదియు మాకుదోపక

హరిహరియని సేయడవుల

దిరుగగనాయెను మాగతి ॥ అ॥

అనుబంధము 15.

గేయము.

మద॥ ఇంతటియోగంబు - నెట్లుభరింతునో

చింతనేయగజాలనే ॥

ఎంతటిరాణికి - యెంతటిదుస్థితి

ఇంతయునాపాప - మేగద? దలపోయ ॥

ఇం॥

కన్న నాపుత్రుని - కనులముందరజంప

గనచూచుచూశిన - ఘనపాపినినేను

నన్నుమన్నించిన - నాప్రాణవిభునకుఁ

గ్రన్ననవిషమిడిన - ఘనపాపినినేను ॥

ఇం॥

మంగళము

(అందరునుగలిసి పాడుదురు.)

నీదివ్యచరణములకు నిత్యజయమంగళం ॥

నీ॥

సకలయోగీశ్వరులు సమస్కారములు జేయంగదనరెడి ॥

నీ॥

వశానిశాపోషహతి రాతిగ - మారగా సత్ప్రభోవగల్గిన ॥

నీ॥

రంజితములై నిరతమును శ్రీ - రామకవినుతమైవిరాజిలు ॥

నీ॥

ఈపుస్తకము కావలసినవారికి అద్రుఘ

వెళ్ళి అందుకొని,

ఈశాస్వ బిల్డింగు,

కాల్పదేవి, బొంబాయి,

SAPAT & CO.,
Kalbadevi Road, BOMBAY.
Sapat's Kamadeepottejaka Churna.

కామాది పొత్తేజక చూర్ణము.

సరములకు బలమును కలుగ జేయు ఔషధరత్నము. ఈచూర్ణము విలువగల మూలికలచేత తయారుచేయబడుచున్నది. ఇది ధాతుపుష్టిని కలుజేసి, శుక్ల నాశమును పూర్తిగానిలిపి, బుద్ధిమాంద్యమును బోగొట్టి, పాండురోగమును తగులనియక, మనుజులకు సౌఖ్యమునిచ్చునదియై యున్నది. సేవించిన మూడుదినములలోనే మెచ్చదగిన సుగుణములు కనబడును. వెల నీసా 1-కి రు. 1-8-0

Sapat's Balamrutam.

సపట్ వారి బాలామృతము.

అభివృద్ధిపొందవలసిన శిశువులకు ఇది అమృతమువంటిది. ఇది బాలురు తాగునాలు, మొదలగు ఆహారములను సులభముగా జీర్ణము చేసి, దేహవృద్ధికలుగజేసి, విడ్డలకువచ్చు అతిసారము, దగ్గు, జ్వరములు, నిస్సత్తువ మొదలగు జాడ్యములను బారదోలును.

వెల రు. 0-12-0 మాత్రము

Sapat's Gonorrhoea Mixture.

శ గ ద్రా వ క ము.

మూత్రద్వారములయొక్క రోగములకు, తెలుపునకు, మేహ కారకరోగములకు, రసికారుటకు, నిర్బంధములేక మూత్రమురాకపోవుటకు, దీనివ్యఔషధమైయున్నది. దీనియొక్కగుణము త్వరలోనే గను పడును. సుఖసంబంధమగు మూత్రజాడ్యములను నివారణచేయును.

ధర రు. 1-4-0 మాత్రము

స ప ట్ అ ం డు క ం పె ని,

కాల్చి దేవిరోడ్డు, బొంబయి.

CONDITION POWDER.

For Horses

For Cows

Write to :—

Dr. M. Venkata Row.

324, Mint Street, Madras.

'రావు గారి "ఇక్వి నెటోన్"

అశ్వారోగ్యదాయని చూరము. వెల డబ్బీ 1-కి రూ. 2-0-0

రావు గారి "బోవి నెటోన్"

పశ్చారోగ్యదాయని చూరము. వెల డబ్బీ 1-కి రూ. 1-0-0

డాక్టర్ యం. వెంకటరావు

324, బంకసాలపేటి, జి. టి. మదరాసు.

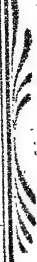
Row's "Equinotone"

Genuine Condition Powder for Horses

Row's "Bovinotone"

Genuine Condition Powder for Cattle.

మైసూరు ప్రదర్శనమున బహుమానపతకము నైకొనియున్నది.
అనేక డాక్టరులవలన యోగ్యతాపత్రములు పొందియున్నది.
ఒక తూరి పరీక్షించి చూడగోరెదము.

అదియేది !

అదియేది !

RED CROSS PAIN BALM.

రెడ్ క్రాస్ పేయిన్ బామ్

మైసూరు, బరోడా, ప్రదర్శనముల బహుమాన పతకముల నైకొనియున్నది.
గోరక్ పూర్ నుండి మురారాశ్రీ పి.సి. దాస్ గారు యిటుల వ్రాయుచున్నారు:-

మీ రెడ్ క్రాస్ పేయిన్ బామ్ !! ను

నేను వాడి యిది అత్యంత గుణమిచ్చినదిగా తెలుసుకొంటిని.
కాన యితరులవాడి పరికించుటకు మిక్కిలి కోరుచున్నాను.

(Sd.) పి. సి. దాస్.

తలనొప్పులకును, అన్ని విధములగు నొప్పులకును, పక్షవాతము,
బెణుకులు. కంతులు, గాయములు, కీళ్లపోట్లు, తేళ్లకాట్లు, ఏనుగు కాళ్లు
ఇత్యాదులను అన్నిటిని మాన్పును.

వెల సీసా ఒకటికి 0-8-0 మాత్రమే.

ప్రతి దుకాణదారునివద్ద దొరకును.

పోల్ ఏజంట్లు:—

మద్రాసు ఏజంట్లు:—

ఫ్రీ అండు కంపెనీ.

ఎ. భగవాన్ దాస్ చునీలాల్

ఫోర్ట్, బొంబాయి.

అండ్ కంపెనీ,

SHASTRY Bros.

Charni Road, Girgaum, Bombay.

ప్రశస్తిమైన కన్సూరి, గోరోజనము, కుంకుమపువ్వు, పచ్చకర్పూరము, తామరమందు, తేలుమంగు
మనోహర అత్తరు, నిమ్మపరిమేశరసము ఇత్యాదులు నరసమైన ధరలకు దొరుకును.

కామటలాగు ఉచితముగ బంపబడును.

శాస్త్రి బద్రస్ ఛార్మిరోడ్డు, గిరిగాం, బొంబాయి.

Foretelling a speciality

The Madras Astrological Bureau,
212, Govindappa Naick street, Madras.

జ్యోతిషకార్యాలయము

212, గోవిందప్పనాయునివీధి, మదరాసు.

సరియగు జన్మపత్రికలు వ్రాయబడును.

S. M. Achari,
General Contractor & Agent,
Isaacs Building,
Princess Street, BOMBAY.

అన్ని విధములగు ఎలెక్ట్రిక్ ఉపకరణములును సరఫమైన ధరలకు విక్రయింపబడును.

ఇతర యేసరకులైనను తక్కువకమీషనుకు స్వయీ చేయబడును.

యస్. యం. ఆచారి

జనరల్ కంట్రాక్టరు అండ్ యేజంటు,

ఈశాకుబ్ బిల్డింగ్, ప్రిన్సెస్ స్ట్రీట్,

బొంబయి.

